

Argejő Éva

Atomzselés cukorka

Adalékok Ötvös Alajos hírszerzői tevékenységéről a váci börtönben keletkezett fogdaügynök-jelentések tükrében

Ötvös Alajos hírszerző tiszt 1915-ben kisiparoscsaládban született, apja kalapossegéd volt, anyja kalapvarrónő. Szerszámlakatosnak tanult, majd a felső kereskedelmi iskola két osztályát végezte el. 1937–1939 között tényleges katonai szolgálatot teljesített, 1942-ben újra behívták katonai szolgálatra, ahonnan 1943-ban szerelt le. Közben 1933–1948 között a Magyar Államvasutak Landler Jenő Főműhelyében dolgozott szerszámlakatosként. 1945 előtt részt vett az illegális kommunista mozgalomban öccse, Ötvös Gábor közvetítésével, 1945 után pedig tevékeny munkát végzett az Magyar Kommunista Párt (MKP) megszervezésében. Később munkahelyén, a vasúti főműhelyben pártvezetőségi tag volt, majd a nagy-budapesti vasutas pártbizottság tagja. 1945 után elvégezte a Jogi és Államtudományi Egyetem esti munkástanfolyamának kétéves képzését. 1948 októberében behívták hathónapos zászlóalj- és ezredparancsnoki tanfolyamra, amelynek elvégzését követően a Honvédelmi Minisztérium Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség IV/3. Osztályának vezetője lett őrnagyi rendfokozattal.¹ Hírszerzőtisztként 1950-ben a Külügyminisztérium állományába vették. 1950 áprilisában Bécsbe került, ahol a bécsi magyar követség követségi attaséja, majd 1952-ben II. osztályú titkára, 1953-ban I. osztályú titkára lett. Titkos megbízatása alatt a Bécsben működő magyar hírszerzők főnöke volt őrnagyi, majd 1955-től alezredesi rangban.

Ötvös bécsi tevékenysége – a politikai rendőrség 1957-es nyomozati iratai alapján – a következőképpen festett: a követségen keletkezett jelentésekből kitűnik, hogy Ötvössel többen is elégedetlenek voltak. Felettese, Puja Frigyes szerint nem tartott fegyelmet, a beosztottainak sorozatosan kocsmázós és nőügyi voltak, amelyek felett – annak ellenére, hogy a hírszerzők főnöke volt – szemet hunyt, és nem vizsgáltatott ki.² Egy beosztottja ekképpen jellemezte őt: „Ötvös alezredes elvtárs hangulatember volt, akit hangulatváltozásai erősen befolyásoltak munkájában. Tanácsot, ha kértünk, adott, de ő soha nem követelte meg tőlünk a részletes beszámolást, és ő sem adott részletes eligazítást.”³

1953-ban Ötvös Alajos Bécsben beszervezte ügynöknek Bernhard Frühling osztrák gyarmatáru-kereskedőt, aki 1950-ben disszidált Magyarországról. A hírszerző a polgári liberális nézeteket valló Frühling révén megismerkedett a bécsi magyar szociáldemokrata emigráció vezetőivel, mely tény 1956 őszén nyerte el valódi jelentőségét. Az évek során Ötvös a nagykereskedővel rangjához méltatlan kapcsolatot alakított ki, s számtalan szívességet tett neki. Így többek között 1954-ben kivitte a gyarmatáru-kereskedő Budapesten hagyott üzleti levelezését és iratait,⁴ melynek egy része államtitkot képezett, 1956 decemberében pedig 10 000 forint ellenszolgáltatás fejében szolgálati autóján Bécsbe vitte Frühling Budapesten élő kiskorú fiát.⁵ Ezt az összeget a hírszerző letartóztatását követő házkutatás során megtalálták a lakásában.⁶

A bécsi magyar követség működése körül azonban egyéb problémák is adódtak, amelyekre egy sikkasztási ügy miatt elrendelt vizsgálat során derült csak fény. 1956 kora őszén a bécsi katonai rezidentúra titkos kasszájának kezelését Kuti Istvánra bízták, aki ebből a pénzből saját céljaira több részletben 5000 schillinget elsikkasztott. Ellenőrizvén a követség munkáját, a vizsgálati jegyzőkönyv a következőképpen foglalta össze az ott tapasztaltakat: „A vizsgálat mai állásának fényében a bécsi rezidentúra beosztottainak működése szinte »bűnszövetkezeti« jelleget ölt. Politikailag, szolgáltilag és erkölcsileg mindegyik tudott a másiról számos kompromittáló tény, melyet cinkosan fedeztek és a vezetés előtt eltakartak, nyilvánvalóan azért, mert csak ebben a szellemben és légkörben volt lehetséges, hogy azt tehessék a szolgálati helyükön, amint azt Kuti fogalmazta: »azt tehettük, amit akartunk«.”⁷

Ötvös Alajos 1956 szeptemberéig tevékenykedett Bécsben a katonai hírszerzők főnökeként, amikor is visszahívták, és idehaza az Magyar Néphadsereg Vezérkara

(MNVK) 2. Csoportfőnökség osztrák és nyugatnémet osztályának vezetőjévé nevezték ki. Ilyen minőségében 1956. október 17-én hivatalosan Kelet-Berlinbe utazott azért, hogy a kinti magyar követségen dolgozó hírszerző kollégájával végrehajtsa egy beszerzést a város nyugati zónájában. Időközben azonban Magyarországon kitört a forradalom, ezért Ötvös október 29-én nem Magyarországra tért vissza, hanem Bécsbe repült, az ottani magyar követségre.⁸ A repülőről együtt utazott Nagy Ferenc volt miniszterelnökkel, akivel megismerkedvén az utazás közben kölcsönösen kicserélték értesüléseiket a magyarországi eseményekről. Ötvös megérkezését követően, október 30-án Bernhard Frühling bemutatatta őt dr. Grossinger Károlynak, a magyar emigránsok egyik vezetőjének, aki azt kívánta tőle, vegye át a bécsi magyar követség adminisztratív irányítását, és teremtsen meg annak a lehetőségét, hogy az emigráncsoport befolyással bírjon a követség Magyarországra szóló beutazásainak vízumkiadási gyakorlatára. Cserébe ezért Grossinger felajánlotta a követség pénzügyi támogatását.⁹ Miután a bécsi magyar követség ÁVH-beosztottai október 31-én Prágába távoztak, Ötvös Alajos maga köré csoportosította a követség dolgozóinak egy részét, Kuti Istvánt, Szörcsök István II. osztályú titkárt és Metz Zoltán külkereskedelmi titkárt, majd lépéseket tett a követségi adminisztráció vezetésének átvételére, amit azonban Puja Frigyes követ, valamint Beck István és Bárány Vencel II. osztályú követségi tanácsosok megghiúsítottak.¹⁰ Ekkor Ötvös a követség vezetői elé terjesztette több pontból álló követelését, amelyben tiltakozott a szovjet hadsereg magyarországi beavatkozása ellen, követelte az osztrák kormány ENSZ-beli szovjetellenes fellépését, és a Prágába távozott ÁVH-rezidentúra tagjainak a követségről való kizárását. Követeléseit azonban a bécsi magyar követség vezetői határozottan elutasították. A hírszerző ekkor nyomást gyakorolt Puja Frigyesre, hogy hajtsa végre a Külügyminisztériumból jött, ám addig elszabotált utasítást a Forradalmi Bizottság megalakítására. A választás eredménye azonban rá nézve kedvezőtlenül alakult, mert Szörcsök István mellett Beck István és Karádi Gyula tanácsosok lettek a bizottság tagjai. Ötvös ekkor pótválasztást kiharcolva elérte, hogy Kuti Istvánt és Metz Zoltánt is beválasszák. Ezt követően a Forradalmi Bizottság hozzá hű tagjainak közreműködésével kilyukasztották a garázsban álló autók kerekét, hogy ezzel is megakadályozzák a követség vezetőinek veszély esetén Prágába történő menekülését, és a követség pénzállományának elvitelét.

Ötvös igyekezett a követség anyagi forrását minél inkább „biztonságba helyezni”, mert a Magyarországon majdan megalakuló új kormányzat tervezte átadni ezt az összeget.¹¹ A hírszerzőtiszte ekkor próbált szorosabb kapcsolatba kerülni a Magyarországról távozott szociáldemokrata emigránsokkal, így leginkább Kéthly Annával.¹² Utolsó megnyilvánulásaként Ötvös Alajos még rávette Puja Frigyesre, hogy a vízumkiadások ügyében fogadja Grossingert, de erre a találkozóra november 4-e után már nem került sor,¹³ a követ pedig kiutasította őt a magyar követség épületéből. A hírszerző ezután néhány hétig még Bécsben maradt, és ez idő alatt családja kihozatásáról tárgyalt Herbert Heller utazásiiroda-tulajdonossal.¹⁴

1956. december elején visszatért Magyarországra, a szolgálatból 1957. május 1-jén leszerelték, s május 12-től a Ferunion Külkereskedelmi Vállalatnál helyezkedett el üzletkötőként. Néhány hónapra rá letartóztatták, perbe fogták, és 1958. május 6-án a Budapesti Katonai Bíróság demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalom kezdeményezése, vezetése, deviza-bűncselekmény és kétrendbeli szolgálati hatalommal való visszaélés bűntette miatt 12 év börtönbüntetésre és 10 év politikai jogvesztésre ítélte. Ötvös az ítéletet követően a Váci Országos Börtönbe került. Egy évre rá, az ottani körülmények és az izoláltság következményeként, olyan pszichés állapotba került, hogy jól képzett, tapasztalt hírszerzőtiszte létére gátlástalan önfeledtséggel mesélt el rabtársainak, köztük több fogdaügynöknek államtitkokat, titkos hírszerzői munkájához kötődő „fogásokat”, sőt megnevezte a 2. Csoportfőnökség vezetőit, továbbá arcvonalvezetőit.¹⁵ A nem mindennapi eset kapcsán 1960 elején Ötvös Alajos ellen államtitok megsértése miatt újabb eljárást kezdeményeztek. A volt hírszerzőtiszte tettét azzal indokolta, hogy azt az általa súlyosnak tartott ítélet miatti elkeseredésében követte el. Mivel a bűncselekményt töredelmesen beismerte, s az ügy kapcsán mély megbánást tanúsított, 1960 nyarán megszüntették az ellene indított újabb eljárást. Ötvös Alajos

1963-ban, sok más '56-os elítélttel együtt, önmagával meghasonlott emberként ugyan,¹⁶ de szabadult.

Kuti István hírszerző tisztet 1956. december 30-án rendelték haza a bécsi rezidentúráról, ahol addig szolgálatot teljesített. Hazatértét követően Kuti 1957 májusában felajánlotta szolgálatait a budapesti osztrák követségnek. Ennek értelmében anyagi ellenszolgáltatás fejében az osztrák konzulnak kiadta volna az általa ismert hírszerző tisztek és ügynökök névsorát. Az eset kitudódott, ezért ellene 1959-ben nyomozást indítottak, a Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma hűtlenség miatt halálra ítélte, s 1959-ben kivégezték.

A dokumentumválogatásban szereplő jelentések írója egy „Zádori Ernő” fedőnéven foglalkoztatott fogdaügynök, akinek története – a politikai rendőrségen keletkezett iratok alapján – nem nevezhető mindennapinak. A fedőnév dr. Zudar Endre orvost takarja, akit szervezkedés büntette miatt 1953. augusztus 26-án letartóztattak, és az ellene folytatott per során 14 év börtönbüntetésre ítélték. Dr. Zudar Endre a vizsgálat során beismerte, hogy 1946 és 1953 között mintegy 200 névtelen, rágalmozó feljelentőlevelet írt magánszemélyeknek és különböző intézményeknek, többek között a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Titkárságának, a Külföldiek Ellenőrző Országos Hivatalnak (KEOH), a Belügyminisztériumnak és a mindenkori politikai rendőrségnek. A levelek többsége a hatóságokat demokráciaellenes szervezkedésre, diverzióra, mérgezésre, szabotázsstevékenységre, cionista szervezkedésre és kémszervezetek tevékenységére figyelmeztette. A vizsgálati dossziék tanúsága szerint Zudar emellett feljelentést tett magánszemélyek ellen, legtöbb esetben valutaüzérkedés és árurejtegetés vádjával,¹⁷ a Ratkó-korszak legsötétebb éveiben pedig alaptalanul vádolt meg orvosokat és orvostanhallgatókat titkos magzatelhajtással.¹⁸

Zudar eleinte csak olyan ismerősöket jelentett fel, akikkel személyes nézeteltérése támadt, de „sikerei” egyre vakmerőbbé tették, és később már ismeretlen emberek és szervezetek ellen is sorozatosan vádaskodott. Hogy biztosra menjen, az általa feljelentett személyekhez előzetesen „tárgyi bizonyítékot” juttatott el: levélben feladta nekik a házkutatásnál majd náluk keresendő, kompromittáló röpcédulákat.¹⁹ Dr. Zudar Endre 1952 tavaszán életre hívott egy Ellenállási Mozgalom nevű, hat főből álló szervezetet, amelynek főként orvostanhallgatókból álló tagjaival különböző diverziós cselekedetek terveit gondolták ki. Zudarral az élükön a csoport sejtyszerűen épült fel: közös összejövetelt soha nem tartottak, a tagok nem ismerhették egymást, és az utasításokat is mindig négy szemközt kapták vezetőjüktől. Szervezkedésük célja bevallottan az általuk várt „rendszerváltozás” elősegítése, az Államvédelmi Hatóság és más állami szervek félrevezetése volt hamis adatokat tartalmazó feljelentések és egyéb cselekedeteik által. A politikai rendőrség vezetésével folytatott vizsgálat dokumentumai szerint Zudar Endre többek között tervbe vette, hogy kolera- és tífusz baktériummal üzemi étkezdékben, levelekben elhelyezett lépfenebaktériummal pedig az Államvédelmi Hatóságnál idéz elő fertőzéseket.²⁰ Tervét azonban – baktériumok hiányában – nem tudta végrehajtani. A szervezkedés során Zudar és társai mintegy 250 névtelen feljelentőlevelet és röplapot állítottak elő, amelyek megírásában segédkezett Zudar felesége, Korondi Mariann orvostanhallgató is, akinek vallomásaiból kitűnik, hogy Zudar Endre tetteit nem is annyira a társadalmi igazságtalanság elleni lázadás vezérelte, sokkal inkább egyfajta személyes sértettsége a világ ellen.²¹ Lebukásakor Zudar Endre elmezavart kísérelt megjátszani, sikertelenül.²² Az akkor frissen végzett orvosra az ellene folyó perben 14 év börtönbüntetést szabtak ki, melynek jelentős részét a váci börtönben töltötte le. Itt szervezték be fogdaügynöknek 1956 áprilisában, ahol is „Zádori Ernő” fedőnéven jelentett éveken át a rabtársaira. Foglalkoztatását 1959-ben a BM II/8-g alosztály,²³ majd 1963 májusában a BRFK III/III-D alosztály vette át. Dr. Zudar Endre a rendszerváltás nyitányán, 1989. július 16-án részt vett a Nagy Imre-temetésen, amiről még aznap délután jelentést adott.²⁴

A dokumentumválogatás egyfelől Ötvös Alajos „elbeszélésein” keresztül betekintést nyújt egy titkos világba, a hírszerző tevékenység és a külföldi magyar külképviseletek működésének kulisszatitkaiba. Másfelől a váci börtönben keletkezett fogdaügynök-jelentésekből egy „civil” számára szinte elképzelhetetlen börtönvilág mindennapi, belterjes élete bontakozik ki. Olyan élettér ez, ahol mindenki gyanakszik a

másikra, s ahol ármánykodások és árulások szövevényes hálója fonja be a rabok életét. Ennek nyújtja kitűnő példázatát a fogdaügynökként működő orvos, „Zádori Ernő” és Ötvös között kialakuló különös lélektani játék, melynek során „Zádori”, hogy kicsalja Ötvösből bécsi kapcsolatait, egy „atomtitok titkot” eszel ki, amivel heteken át „gyúrja” Ötvöst. A már-már abszurdba hajló történet attól kap még egy csavart, hogy Ötvös más rabokkal folytatott beszélgetéseiből és később írt önvallomásából egyértelműen kiderül: mindvégig tisztában volt vele, hogy „Zádori” ráállított fogdaügynök. A börtönben kialakult pszichés állapotának köszönhetően azonban ennek ellenére is fecsegett neki.

A dokumentumválogatás forrásanyagát jórészt „Zádori Ernő” rendkívül információgazdag fogdaügynök-jelentései képezik, valamint egy „Hutter Antal” fedőnevű fogdaügynök által adott jelentés.²⁵ A válogatás utolsó részében Ötvös Alajos váci börtönben írt önvallomásából közlünk részleteket, mely vallomás lehetőséget nyújt az olvasónak, hogy a hírszerző személyes prizmáján át is megismerkedhessen ezzel a nem mindennapi történettel.

Dokumentumok

1. „Zádori Ernő” jelentése Ötvös Alajosról, 1959. augusztus 26.

Adta: Zádori Ernő ü[gynök].

Vette: Bangó fhdgy

Idő: 1959. VIII. 26.

Jelentés

Ötvös Alajos zárkatársammal eddig a következő dolgokról beszéltünk:

1. Elmondta, hogy mielőtt a zárkába belépett volna, az egyik házi²⁶ figyelmeztette arra, hogy vigyázzon, mert én az operatív osztálynak dolgozom. Ezt azonban – ezt mondja – ő nem hiszi el, s ezt csak úgy látja, mint a lumpenproletariátus egyik gyűlöleti megnyilvánulását a diplomás emberekkel szemben.
2. Elmondja, hogy részt vett az illegális kommunista mozgalomban 1944 előtt, s hogy emiatt 1943-ban és 1944-ben meghurcolták.
3. Hogy öccse is részt vett az illegális mozgalomban, s ezért börtönben is volt 1943-ban. Öccse jelenleg újságíró és vezető pártfunkcionárius.
4. 1948–1949-ben alezredes volt a Magyar Néphadseregben. Utána Bécsben a magyar követségen volt attasé, majd II. titkár, aztán I. titkár, s volt egy ideig ügyvivőhelyettes is.
5. A Néphadseregből mint személyes ismerősét említi meg: Nógrádi altb-ot,²⁷ Király Bélát,²⁸ Hazai Jenő vezérőrgy-ot,²⁹ Székely Béla altbgy³⁰ urat, Farkas Mihály³¹ hadseregtábornokot.
6. Volt tisztársai közül, akik jelenleg elítéltek, megemlíti: Marián Istvánt³², akiről gyalázkodóan és elítélőleg nyilatkozik, és egy Garami nevű személyt, akit dicsér. Említi még Nagy Eleket³³, jelenleg a fordítóknál van, és akit nagyon dicsér. Kijelenti, hogy a párttól elfordult, meggyűlölte a pártot, jelenleg azonban nem találja helyét, nem talál perspektívát és kiutat, nem találja helyét a „jobboldali” emberek között sem.
7. Kuti Istvánról nem akar beszélni. Amit én mondtam neki Kutiról, azt meghallgatta, de utána elcsendesedett és másról kezdett beszélni. Ez a téma szemmel láthatóan kényelmetlen volt neki, ezért nem erőszakoltam ezt a kérdést.
8. Elmesélte a Kanaris-³⁴ [sic!] és a Witoleben³⁵ [sic!]-féle kémkedési ügyet, amely 1944-ben zajlott le a német hadseregben, azt mondja, hogy erről egy filmet látott és egy könyvet olvasott Bécsben.
9. Beszél a Jahn-féle kémkedési ügyről, amely Kelet- és Nyugat-Németország között zajlott le, és amelyet állítása szerint az osztrák sajtóban olvasott még 1956 előtt, mikor Bécsben volt.
10. Sokat beszél Bécsről, dicséri az osztrákokat és a nyugatnémeteket. Beszél olaszországi utazásáról is, amelyet szívesen és hosszan beszél el.

Egyéb kérdés nem merült fel közöttünk. Úgy látom, hogy komoly, személyes jó barátság van kifejlődőben közte és köztem. Bízok bennem. Én a legutóbb kapott utasításokat pontosan betartom, és nagyon óvatosan közeledem hozzá.

Zádori Ernő

Vác, 1959. augusztus 26.

Kiértékelés: Az ügynök a kapott feladatot végrehajtotta. A barátságot igyekezett elmélyíteni Ötvössel. Azonban Ötvös kételkedő az ügynökkel szemben, ami az ügynök jelentéséből érezhető, mivel csupán mindenről általánosságban beszél, és az ügynök által feltett kérdésekre röviden beszél.

Intézkedés: nem igényel

Feladat: Ötvös Alajossal igyekezzen mélyebb barátságot összehozni, és tudja meg tőle [sic!], hogy Kuti István és ő között mint munkatársak milyen viszony volt, és baráti viszony alakult-e ki közöttük.

Találkozó: Találkozó a Rózsa örgy elvt. által felálított [sic!] találkozási grafikon szerint lesz [sic!] megtartva.

Bangó Lajos r. fhdgy

[ÁBTL 3.1.2 M-20032 111–113. Bangó Lajos aláírásával ellátott, kézzel írt jelentés, a végén gépelt értékeléssel. A jelentés végére kézzel ráírva: „L: Rózsa örgy”]

2. „Zádori Ernő” jelentése Ötvös Alajos hírszerző tevékenységéről, külföldi kapcsolatairól és feletteseiről, 1959. október 13.

Jelentés

Adta: Zádori Ernő

Vette: Bangó Lajos fhdgy

Idő: 1959. X. 13.

Ötvös Alajos volt hírszerző alezredes Podlovits György és dr. Zudar Endre elítéltek előtt a következő dolgokat mondta el az MZ³⁶ III. emelet 150., majd Hubicsák Zoltán³⁷ és dr. Zudar Endre elítéltek előtt az MZ III. emelet 159. zárkában.

Ötvös Alajos, aki 1945 előtt részt vett az illegális kommunista mozgalomban, öccsének, Ötvös Gábornak a közvetítésével 1945 után tevékeny munkát végzett az MKP megszervezésében, s később az istvántelki vasúti főműhelyben pártvezetőségi tag volt, majd a nagy-budapesti vasutas pártbizottság káderese. Innen tiszt tanfolyamra került. 1948-ban, amikor a tiszt tanfolyamot elvégezte, beosztást kapott a Honvédelmi Minisztérium II. Csoportfőnökségébe, ami akkor is a XI. Bartók Béla úton lévő Zalka Máté laktanyában volt, és jelenleg is ott van. Itt részletesen elmagyarázta, hogy a HM II. Csoportfőnöksége végzi külföldön a hírszerző tevékenységet a Magyar Népköztársaság részére, idehaza pedig a katonai kémelhárítással foglalkozik, továbbá azzal is, hogy hírszerzőket és ügynököket képezzen ki, akiket külföldre kiküldjön. 1948 végén és 1949 elején, amikor Ötvös a XI. Bartók Béla úti Zalka Máté laktanyába került a II. Csfségre, a II. Csfség vezetője Révész Géza altbgy úr³⁸ volt. Helyettese Kardos ezds úr. Kardos ezds úr ekkor nemcsak Révész altbgy úr helyettese volt, hanem a Katonai Kémelhárító Vizsgálati Osztályának vezetője is. Miután Ötvös jelentkezett Révész altbgy úrnál, Gát³⁹ ezds úrhoz került, aki Ötvös közvetlen főnöke lett. Gát ezds úr helyettese ekkor egy volt horthysta tiszt volt, ennek a tisztnek a vezetéknevét nem tudom, keresztnéve: Pali, s Ötvös is mindig csak így szokta emlegetni. Ez a Pali egyébként sógora Fábrián szds volt horthysta tisztnek. Gát ezds úrról még azt mondja el Ötvös, hogy Gát előzőleg a horthysta hadseregben mint Vkf II-es tiszt szolgált, tehát 1945 előtt is a hírszerzőknél dolgozott. Később, kb. 1950-ben letartóztatták és elítélték, mert nem létező ügynökök részére folyósított díjazásokat, és ezeket a díjazásokat saját maga tette zsebre. Gát ezds úrnak volt egy úgynevezett „Piros könyve”. Ez egy stencillel sokszorosított, piros vászonfedelű könyv volt, amelyben a hírszerzéshez szükséges alapismeretek voltak

leírva. Itt Ötvös részletesen elmagyarázza Podlovits és Zudar előtt, hogy mi a hírszerző tiszt és az ügynök közötti különbség. Mi a „postaláda” (az a hely, ahol egymás személyes ismerete és személyes érintkezés nélkül a hírszerzők és ügynökök érintkeznek egymással, és a híryanagot vagy utasításokat egymásnak továbbítják). Mi a postaláda jelentősége, hogyan kell és hogyan szoktak ügynöki tevékenységre idehaza, és hogyan külföldön embereket beszervezni. Hogy mi az a környezettanulmány, és hogyan kell ezt elvégezni. 1949-ben a II. Csfségen Ötvös a „Francia Osztály”-nak, vagy amint ő mondja, ahogy náluk nevezték „Francia arcvonal”-nak volt a vezetője, őrnagyi rangban akkor még. Ugyanekkor és ugyanitt az amerikai osztályt, illetve arcvonalat Turi (vagy: Tuli) István⁴⁰ őrnagy úr vezette. A brit osztályt pedig Kerekes József⁴¹ őrnagy úr. Turi István őrnagy úrról Ötvös elmondja, hogy előzőleg egy vidéki tanácsházán volt tanácsjegyző, még azelőtt pedig kőműves és szobafestő volt. Turi őrnagy urat később elhelyezték a Csfségről, s jelenleg a Beloiannisz gyár⁴² katonai parancsnoka.

A brit osztály, illetve arcvonal vezetőjéről, Kerekes József őrnagy úrról azt mondja, hogy később elhelyezték a II. Csfségről és a Honvédelmi Minisztérium üdültetési osztályának lett a vezetője, itt rövid idő múlva szívbajban meghalt.

Részletesen elmondja, hogy amikor a francia osztályt vezette, akkor beosztottjai voltak. Egy fhdgy úr, egy hdgy úr és egy hölgy, aki mint polgári alkalmazott dolgozott náluk. A hölgy férje AVH-s százados volt. Itt említi Darai Éva⁴³ ügynököt, aki Franciaországban, majd Nyugat-Németországban és később Ausztriában dolgozott mint hírszerző ügynök a magyar HM II. Csfség részére, és szintén Ötvöshöz tartozott. Darai Éva a Valéria-telepen született Budapesten, 19 éves koráig a legkülönbözőbb foglalkozásokat űzte, majd Ötvösök beszervezték ügynöknek. Később a CIC-⁴⁴ századossal szakított, s ismeretséget kötött egy jogvégzett magyar disszidenssel, akit viszont ő szervezett be a magyarok részére ügynöknek, s később ennek a személynek lett a felesége. Egy idő múlva nyugaton Darai Évát és férjét a rendőrség hamis bankjegyek forgalmazásáért letartóztatta. Darai Évának sikerült ebből a dologból aztán kihúznia magát, de férje több évi börtönt kapott. Jelenleg Darai Éva már nincs a hírszerző testületnél.

Amikor ezekről a dolgokról beszél, részletesen elmondja, hogy azzal, akit ügynöknek szánnak, hogyan ismerkednek meg közelebről, hogy kötnek vele közelebbi és szorosabb barátságot, és hogyan viszik el különböző espressokba [sic!] és szórakozóhelyekre, s végül hogyan szervezik be, hogyan íratnak vele nyilatkozatot, és mit tartalmaz a nyilatkozat szövege. Amikor valakivel kapcsolatban már elvégezték a környezettanulmányt (itt részletesen ismerteti, hogy hogyan szokták a környezettanulmányt végezni) és beszervezték ügynöknek, az ügynökök kiképzése és a velük való foglalkozás polgári lakásokban történik, ezek a polgári lakások azonban valójában a II. Csfség hírszerző tisztjeinek titkos találkozóhelyei.

Miután Révész Géza altbgy úr elkerült a Bartók Béla úti Zalka Máté laktanyából, utóda, Fehér Gyula⁴⁵ ezds úr lett a hírszerzés vezetője. Fehér Gyula ezds úr után Szűcs Ferenc⁴⁶ ezds úr következett, aki jelenleg is a hírszerzők vezetője a Magyar Népköztársaságban. Szűcs Ferenc ezds úr előzőleg Washingtonban volt katonai attasé, és ott mint magyar katonai attasé valójában az Egyesült Államokban működő magyar katonai hírszerzőknek és ügynököknek volt a vezetője.

Részletesen beszél itt arról, hogy amikor a francia osztályt vezette, hogyan szervezett be egy nőt ügynöki szolgálatra, hogyan képezte ki ezt a nőt egy ilyen „találkozóhely-lakáson”, majd hogyan tette át a határon. Az illető nő Párizsba került. Egyik alkalommal levélben pénzt kért tőlük. A pénzt egy ugyancsak Ötvös által szervezett, elfogott disszidenssel küldték ki neki. Később a nő is és az utána küldött elfogott disszidens is lebuhtak Párizsban, és mindkettőjüket elfogta a Deuxième Bureau.⁴⁷ Sorsukról nem tud többet. Lebukásukat az okozta, hogy a nő megengedte, hogy a fiatalember, ott Párizsban, még a találkozás után is vele maradjon és hazáig kísérje. Így amikor a fiatalembert lefogták, vallomást tudott tenni a nő lakhelyét illetően.

Ötvös 1950-ben Bécsbe került, s a bécsi magyar követségen, amely a Bank Gasse 6. szám alatt van, lett követségi attasé. Titkos megbízatása azonban az volt, hogy a Bécsben működő magyar hírszerzőknek volt a főnöke. Kezdetben őrnagyi, majd később, mikor előléptették, alezredesi rangban. Hatásköre azonban nemcsak Bécsre, hanem

egész Ausztriára, sőt később Nyugat-Németországra is kiterjedt. A hírszerzést itt 1956 szeptemberéig vezette, amikor visszahívták, és idehaza a II. Csfségen az osztrák és nyugatnémet osztálynak lett az osztályvezetője. Amíg Bécsben dolgozott, jelentéseit László⁴⁸ alezredes úrnak adta le, aki ekkor a főnöke volt. És aki ekkor az osztrák és nyugatnémet osztályt vezette.

Bécsi tartózkodása alatt a következő módon tartotta a kapcsolatot Budapesten lévő vezetőivel:

a) A diplomáciai postán keresztül.

b) Futár segítségével.

c) Rádió segítségével. Volt egy különleges rövidhullámú adó-vevő készüléke, amelynek antennáját a bécsi magyar követség padlásán feszítette ki. A padlás magas, csúcsos tetējű volt, s az antennadrótot egészen magasan, a padlásnak felső és teljesen sötét részén feszítette ki úgy, hogy ezt az antennát nem láthatta az, aki csak egyszerűen bement a padlásra, hanem csak akkor lehetett látni, ha az ember felmászott közvetlenül a padlás felső gerince alá, ahol már sötét volt. A rádiókészülék egy kb. 30 x 30 cm-es alapterületű és kb. 20 cm magasságú dobozban volt elhelyezve Ötvösnek a követség épületében lévő magánlakásában lévő dolgozószobájában. A készülék segítségével nem beszédet, hanem morzejeleket adott és vett. Ezek a morzejelek számokat jelentettek, amely számokat a Code [sic!] segítségével fordított vissza szöveggé. Az általa leadott szöveget is előzőleg rejtjelezte, azaz a Code szerinti számokká alakította át, majd a megfelelő kulcs szerint „megkeverte”, és ő is számokat adott le a készülék segítségével. Az adó-vevő készülék hullámhossza változtatható volt. A változtatás egy bizonyos kristály segítségével történt. A készüléknek erre rendelt helyére beerősítette a megfelelő kristályt. Ettől függött a készülék hullámhossza. Ha más kristályt erősített be, más volt a hullámhossza. Így adás közben is többször tudta a szükségnek megfelelően változtatni a készülék hullámhosszát. A követségen három követet említ, akik alatt dolgozott:

1. Mátrai Tamás⁴⁹

2. Szeri Lénárd⁵⁰

3. Pulya Frigyes [sic!]⁵¹

Amikor megint a követségről kezdünk beszélgetni, a követek említése után ismét a rádió-összeköttetésről esik szó. Ekkor említi meg, hogy a hírszerzői rádió-összeköttetés másik módja, amelyet ugyancsak ő használt, a következő volt. A megfelelő napon és megfelelő órában, amelyben idehaza már előre megállapodtak, be kellett kapcsolnia saját közönséges „műsorvevő” rádióját, s az előre megállapított hullámhosszon (szintén rövidhullám) beállítani. Itt egyszerűen csak hallgatta és lejegyezte az adott morzejeleket, s az adás meghallgatása után a Code segítségével visszafordította szöveggé. Ez csak vétel volt. Ilyen módon csak utasításokat kapott. A műsorvevő készülékkel az utasítások vétele főleg az éjszakai és kora hajnali órákban történt.

Többször volt itthon a Zalka Máté laktanyában személyi jelentéstételre. Bécsi tartózkodásáról a következő neveket említi: Kuti István százados. Mint hírszerző tiszt volt beosztva Ötvös alá Bécsben. Rendkívül elítélően nyilatkozik Kuti szellemi képességeiről és munkájáról. Azt mondja, legalább hatszor kérte hazulról, hogy Kutit váltsák le, vagy helyezték el tőle, mert Kuti egy „állat”, akivel nem lehet együtt dolgozni. Kuti Istvánnal kapcsolatban még a következőket mondja el: Ötvös 1956. október 17-én (ekkor már alezredes volt, és idehaza dolgozott) repülőgépen Kelet-Berlinbe utazott. Itt találkozott, illetve felvette a kapcsolatot egyik Kelet-Berlinben, a magyar követségen dolgozó magyar hírszerző kollégájával. Nevezett hírszerzővel együtt átmentek Berlin nyugati zónájába, ahol Ötvös személyesen akarta végrehajtani egy nyugatnémet katonatiszt feleségének ügynökké való beszerzését a magyar hírszerzők szolgálatára. A nyugatnémet tiszt felesége azonban ekkor éppen kórházban tartózkodott, mert súlyos beteg volt. Ötvös tehát nem tudta végrehajtani a beszerzést. Közben kitört az ellenforradalom. Ekkor Ötvös Bécsbe repült, s a bécsi magyar követségen újra találkozott Kuti századossal. Kuti százados jelentette neki, hogy a Pestsäule közelében lévő Café-Grabenben két CIC-s ügynök közrefogta őt, Kutit, fényképeket tettek le eléje, amelyekkel világosan bizonyították, hogy mindent tudnak Kuti hírszerzői tevékenységéről, de azt mondták, ne ijedjen meg, nem lesz semmi baja, csak legyen őszinte hozzájuk. Majd azzal bízták meg Kutit, hogy ha hazajön Budapestre, az általuk megszabott módon és úton értesítse őket

(tehát a CIC-t) arról, hogy milyen magyar hírszerzők hová, mikor, milyen néven és milyen feladattal érkeznek nyugatra. Ezért adtak a CIC-[s]ek Kutinak százezer schillinget. Erről a dologról Ötvös többször beszélgetett Podlovits Györggyel és Zudar Endrével. Az a furcsa, hogy ezt a dolgot azonban nem egyformán mondta el nekik a különböző időben való beszélgetések folyamán.

a) Egyik alkalommal úgy mondta el, hogy adtak 100 000 schillinget a CIC-[s]ek Kutinak.

b) Majd azt mondta, hogy a CIC-[s]ek csak megígérték Kutinak a 100 000 schillinget arra az esetre, ha ezt a vállalást teljesíti.

c) Majd megint azt meséli Ötvös, hogy Wurmbauer Adolftól, aki neki az MZ II-n zárkatársa volt, úgy értesült, hogy csak ígérték neki a 100 000 schillinget, s hogy Kuti beszerzését nem az előbb említett két CIC-ügynök hajtotta végre, hanem a Café Graben tulajdonosa, aki szintén a CIC-nek ügynököl. (A Café Graben közvetlen az Európa Espresso mellett van Bécsben, a Grabennek nevezett területen, a Pestis Emlékmű »Pestsäule« közvetlen közelében.)

d) Majd azt mondja, hogy neki Kuti azt jelentette 1956-ban (okt. hónapban) Bécsben, hogy gondolkodási időt kért a CIC-sektől, s azután elutasította az ajánlatot.

e) Majd pedig azt mondja, hogy Wurmbauertől viszont úgy értesült az MZ II-n, amikor együtt voltak, hogy Kuti az ajánlatot nem utasította el, hanem elfogadta, sőt részben teljesítette is, amit vállalt, s hogy emiatt Kutit a Legfelsőbb Katonai Kollégium halálra ítélte és fel is akasztották.

Az erről való beszélgetéskor újra és újra felmerül Wurmbauer Adolf neve. Itt elmondja Ötvös, hogy Wurmbauer ezenkívül még a következőt mesélte neki, mikor az MZ II-n együtt voltak (1 1/2 napig voltak egy zárkában). Hogy a bécsi CIC lefigyelte a bécsi magyar követség kultúrattasójának hírszerzői tevékenységét, s aztán amikor az attasé egyik alkalommal éppen egy hírszerzéssel kapcsolatos dolgot ment elintézni az autójával, követték, figyelték, tetten érték, majd magukkal vitték, és 3–4 napig fogva tartották. Ez alatt az idő alatt „megagitálták” – mint Ötvös mondja. Az attasé, aki ÁVH-s hírszerző volt, áruló lett, mindent elmondott a CIC-eseknek, sőt hírszerző tevékenységet vállalt a CIC-nél. Itt Ötvös idézi Wurmbauer szavait, aki befejezésül azt mondta ezen ügy elmesélésekor Ötvösnek: „mert a legnagyobb úr a világon a dollár”. Nem tudom, hogy az itt említett kultúrattasé nem azonos-e azzal a Kovács László ÁVH-s hírszerzővel, akit később Ötvös említett Hubicsák és Zudar előtt a 159-es zárkában, s akiről Ötvös azt állítja, hogy Kovács László a bécsi követségen az ÁVH részére végzett hírszerző tevékenységet. Kovács László ÁVH-s hírszerző jelenlegi munkahelyét Ötvös így jelöli meg: az V. kerületi Mérleg u. 4. szám alatt van a Ferunion (itt dolgozott Ötvös legutóbb, amikor a hírszerzőktől leszerelték), s a Mérleg u. 4-es számú házzal szemben van egy ÁVH-s intézet⁵², s itt dolgozik, ebben az intézetben Kovács László, aki jelenleg is az ÁVH tagja.

A Kuti-ügyet tehát Ötvös meglehetősen zavarosan és nem egyértelműen mondja el. Az ügyben lévő ellentmondásokat még csak fokozza az, hogy Ötvös azt állítja, hogy miután 1956 októberében Kuti jelentette neki a Café Grabenben történeteket, ő, Ötvös ezt azonnal jelentette haza, mégpedig így: „Kuti Istvánt a Café Grabenben a CIC részéről provokáció érte. A provokációt Kuti elhárította.” (De felmerül a kérdés, hogy 1956. október végén, mikor idehaza dühöngött az ellenforradalom, s így hírszerzőközpont ekkor nem is létezett, kinek jelenthette volna Ötvös a Café Grabenben történt dolgokat?)

Ötvös a Café Grabenről elmondja még, hogy bécsi tartózkodásának ideje alatt az alája beosztott valamennyi hírszerző tisztnek és az ügynököknek is szigorúan megtiltotta, hogy a Café Grabent látogassák, mert ez a hely, mint Ötvös mondja, a CIC-esek tanyája, ahol állandóan hemzsegnek az amerikaiaknak dolgozó kémek és ügynökök. A „Kuti-ügy” ezután így folytatódott: miután Ötvös észrevette, hogy Kutinak több mint 5000 schilling hiánya van, felelősségre vonta Kutit, de nem jelentette a hiányt. Kuti azt mondta neki, hogy ha jelentik a hiányt, Ötvös szeme láttára fogja agyonlőni magát. Ötvös tehát nem jelentette Kuti hiányát, hanem úgy igyekezett ezt eltussolni, hogy a december végén Bécsbe készülő két magyar követségi emberrel akarta a hiányzó pénzt a pénztárba betetetni. Ez nem sikerült. Erre rájöttek, felelősségre vonták Ötvöst is, Kutit is, Kuti vallomása során a hatóság előtt nemcsak erről számolt azonban be, hanem arról is, hogy egy Haraszi Tibor nevű barátja hamis motorkerékpár-igazolványt adott neki. Erre

Haraszi Tibort is felelősségre vonták, és ő is börtönbe került. Haraszi Tibor, aki az ÁVH-nál dolgozott – (s itt megint homályos Ötvös előadása) –, s aki Kutiól vagy Kutinétól szintén tudott a hiányról, lefogatása után vallomásában még tisztábban fényt derített Kuti hiányára. Ötvös eddigi elbeszéléséből sajnos nem derül ki tehát pontosan, hogy Kuti megkapta-e a százezer schillinget a CIC-től, vagy csak ígérték neki, hogy Kuti valóban elfogadta-e a CIC megbízását, vagy visszautasította azt. Viszont teljesen hazugságnak látszik az, hogy Ötvös jelentést írt volna az ellenforradalom ideje alatt Budapestre, amelyben állítólag jelenti a Kuti által neki elmondott dolgokat.

Kuti kivégzéséről értesült még Ötvös egyik itt, a börtönben lévő elítélttől is, aki jelenlétemben mondta el neki, amikor a szent talicskáztuk, hogy a Fő utcában egy zárkában volt Kuti századossal, akit a Legfelsőbb Katonai Kollégium tárgyalt, halálra ítélték kémkedésért, és fel is akasztották. Ezt a dolgot Ötvös így könyveli el: „ha valaki hülye, ne kémkedjen, ha pedig mégis kémkedik, és ilyen ostobán csinálja, az megérdemli, hogy felakasszák!”

Hírszerző társait illetően Ötvös ezt mondja:

1. „Egyik beosztottam Bécsben egy hadnagy volt.” Erről a hadnagyról azt mondja, hogy keresztneve Sanyi. Csak ezen a néven szokta említeni. Ez a Sanyi keresztnevű hadnagy jelenleg is a katonai hírszerzésnél van itt Budapesten. Lakása: XIII. ker. a Pozsonyi út 53. számú házzal, a másik oldalon szemben lévő ház. Később, mikor erről megint szó kerül, megismétli: „azzal a házzal szemben lévő házban lakik, ahol most a feleségem és a fiaim laknak, a Pozsonyi úton”. Elismeréssel nyilatkozik nevezett hadnagy hírszerzői tevékenységéről, tehetségéről és emberi tulajdonságairól egyaránt. Nevezett személy Ötvös tárgyalásán tanú volt. Itt megemlíti Ötvös, hogy az alatta dolgozó ügynökök – kettő kivételével, ez a két kivétel: dr. Rabovszky Eduárd és Frühling⁵³ voltak – nem ismerték valódi nevét és foglalkozását. Ügynökeivel szemben ezt az álnevet használta: „Fógel” (vagy: Vógel). (Nem vagyok biztos benne, hogy ezt a német nevet fauval vagy f-fel írják-e!)

2. Frühling kávé- és tea-nagykereskedő volt. Szintén Ötvös egyik ügynöke. Ezt mondja róla: „Tehetséges és derék ember volt, munkáját kifogástalanul látta el.” Két nagy ügyet hozott Ötvösnek. Egyik az volt, amikor Frühling jelentette Ötvösnek, hogy Nagy Ferenc volt magyar miniszterelnök Bécsbe érkezett, és magyar emigránsokkal és fasisztákkal tárgyalt arról, hogy egy adódó ellenforradalom esetére milyen eshetőségek várhatók Magyarországon. Ugyancsak Frühling jelentette Ötvösnek azt is, amikor Peyer Károly⁵⁴ Ausztriába érkezett, és magyar disszidensekkel, majd pedig osztrák közéleti személyiségekkel tárgyalt arról, hogy milyen lehetőségek adódnának egy magyarországi fegyveres felkelés esetén. Ez 1956 nyarán történt. Frühling fiát, aki ez alatt az idő alatt Budapesten egyetemi hallgató volt, Ötvös nem megengedett és nem jogszerű módon 1956 végén autóján Bécsbe vitte. Frühling fiának nem megengedett úton való Bécsbe vitele szerepel Ötvös ítéletének indoklásában, azaz a hivatali hatalommal való visszaélés is.

3. Dr. Rabovszky Eduárd.⁵⁵ Szintén Ötvös egyik ügynöke volt. Foglalkozására nézve ügyvéd. Kb. 47 éves. Bécsi lakos. Munkájával Ötvös nagyon meg volt elégedve, képességeit nagyra tartotta. Mindig személyesen tárgyalt vele.

4. Smidt és Smidtnek a társa, akit Smidt hozott össze Ötvössel. Egy ideig ez a két személy Ötvössel dolgozott Bécsben. Később mindkettőjüket hazahívták, mert munkájuk megbízhatatlan volt, és gyanúk merültek fel velük kapcsolatban. Mindkettőjüket Ötvös hozta haza. Itt egy ideig a két ügynököt letartóztatásban tartották, később, mikor ügyük tisztázódott, szabadlábra helyezték őket. Smidt ezután itt, Budapesten a Kecskeméti utcai Erzsébet Szállónak lett a gazdasági vezetője, társa pedig mint kisiparos helyezkedett el.

5. Egy műszaki rajzoló, aki Ausztriában a CIC-nél dolgozott. Ennek nevét még nem tudom. Ezzel az emberrel kapcsolatban Ötvös három ügyet említ:

a) Egy infravörös távcsövet akartak megszerezni Nyugat-Németországból, de az a nyugatnémet szolg[álat]. vez[ető]. őrmester, akitől be akarták szerezni, nem adta oda nekik a felajánlott 1200 márkáért, hanem legalább 10 000 márkát akart érte.

b) CIC-s és amerikai katonai építkezések rajzait adta el Ötvösnek. Ez az ügylet létre is jött. Ötvös komoly dicséretet kapott érte a II. Csfségen a szovjet tanácsadótól. Itt Ötvös

elmondja, hogy a valódi vezetője a hírszerzőknek nem a magyar parancsnok, hanem az ideküldött szovjet tanácsadó volt. A szovjet tanácsadó ebben az időben közvetlenül Bérija helyettesével, Abakumov tábornokkal állt összeköttetésben.

[c] Ugyanez a CIC-s műszaki rajzoló Spanyolországi raktárakból U-235-ös vegyjelű urán szurokércet szerzett. Kilóját 250 dollárért tudta volna továbbra beszerezni. Ötvös az uránércet hazaküldte Budapestre. Budapestről Moszkvába küldték az anyagot vizsgálatra, és megállapították, hogy az U-235-nek mondott anyag valójában nem az, hanem U-238. Kísérletezésre tehát emiatt nem eléggé alkalmas, s így nincs szükség belőle többre.

6. Pollák vezetéknévű követségi tanácsost, aki azonban nem a katonai hírszerzőknek, hanem az ÁVH-nak volt az ügynöke a bécsi magyar követségen.

7. Meszlényi Tibor követségi tisztviselőt, aki szintén az ÁVH-nak dolgozott a bécsi magyar követségen.

8. Az előbb már megemlített Kovács László ÁVH-s hírszerzőt.

9. Kovács András hírszerzőt, aki az ő Bécsbe kerülése előtt került el Bécsből, és Londonba helyezték az ottani magyar követségre. Kovács András, mikor Londonból haza akarták hívni, disszidált, és nem tért haza. Ötvös ezt így kommentálja kezeit dörzsölgetve: „Gondolom, hogy Kovács nem ment üres kézzel a keresztelőbe, és ha már disszidált, biztosan vitt magával egy-két érdekes tudnivalót a nyugatiak részére.”

10. Lengyel nevű követségi tisztviselőt, akinek valódi neve nem Lengyel volt, csak Bécsben használta ezt a nevet. Ötvös azt állítja, hogy Lengyel valódi neve nem jut eszébe. Ötvös állítása szerint Lengyel az ÁVH-nak dolgozott a bécsi magyar követségen.

11. Említ egy bécsi önálló kisiparost, aki műszerész és rádiótechnikus volt. Ennek vezetéknévét még nem mondta. Keresztneve: Hanz. Csak így szokta őt Ötvös beszélgetés közben említeni, hogy a „Hanzi”. Szintén Ötvössel közvetlen kapcsolatban álló ügynök volt. Tőle – állítása szerint – azt tudta meg Ötvös, hogy a bécsi magyar követségen magnetofon van, ami a követség saját házi telefonközpontja melletti szobában van elhelyezve, s hozzá van vezetékkel kapcsolva a telefonközpontozhoz. Ennek segítségével le lehet hallgatni és rögzíteni lehet minden telefonbeszélgetést, amely a követség épületében elhangzik. Bekapcsolható a követ és az első titkár szobájából. Ezt maga Hanz szerelte be. Később állítólag elromlott. A mikrofonok a szellőzőberendezésnek a hivatali szobákban lévő gipsz virágdíszei mögött vannak a falban. Ugyancsak a Hanz mesélte neki, hogy az egyik barátjától tudja, hogy a bécsi román követségre 1949-ben 27 darab lehallgatómikrofont szereltek be, és egy központi magnetofont.

Ötvös elmondja, hogy az ügynöki és hírszerzői írott jelentésekben, amelyeket ő Budapestre hazaküldött, az illető ügynökök vagy hírszerzők nem a saját neveiket írják alá, hanem szintén fedőnevet; ilyen fedőnevet említi, amiket az ő emberei használtak: Henrik, Konrad, Szepl, Ciceró. Ezen nevek viselőinek valódi nevét még nem sikerült megtudnom tőle. Valamint nem tudom még azt sem, hogy mi volt Ötvösnek a hírszerzői fedőneve azokban a jelentésekben, melyeket ő küldött haza Budapestre. Ötvös világnézetére és politikai állásfoglalására jellemzőek a következő dolgok:

1. A fennálló népi demokratikus rendszert állandóan szidja, gyalázza és ócsárolja. Azt mondja, hogy ő ugyan tényleg kommunista volt, de már nem az, s hogy a jelenlegi rendszer neki semmiféle formában nem kell többé, még revizionista formában sem.

2. Hogy bizalmát felkeltsem és szóra bírjam, kitaláltam egy rendkívül szövevényes kémkedési történetet, amelyet kb. 3 hete egészen apró részletekben mesélek neki: ennek lényege, hogy az atomkutató intézet helyettes vezetője, dr. Pál Lénárd⁵⁶ jó barátom, s hogy tőle megtudtam a budapesti atomkutató intézet összes titkát. Milyen kísérletek folynak, milyen anyagokkal, honnan kapják ezeket az anyagokat és feldolgozás után hová továbbítják, és milyen módon. Pál Lénárddal együtt kémkedni akartunk, és el akartuk ezeket a titkokat adni az angoloknak, az angol kultúrattasé, Terence Grady azonban provokátornak nézett, amikor 1957. május 26-án felkerestem, és kiutasított hivatali helyiségéből. Ötvös tanácsát kértem, hogy mit csináljunk, Pál Lénárd és én, a birtokunkban lévő óriási értékkel és titokkal? Ötvös csak napok múlva adja meg a választ. Terve a következő: ha kiszabadultunk, költözzek hozzájuk, vagy tartsuk tovább a kapcsolatot akkor is, ha nem költöznék hozzájuk. Beszéljek Pál Lénárddal. Pál Lénárd és én szedjük össze az összes írást az atomkutató intézetből, vigyük el neki, és aztán

hármásban disszidálunk. Ha átléptük a határt, mindent bízzak rá. Ő az atomkutató intézet titkait jó áron értékesíti, és a pénzen osztozunk. Érdeklődöm, hogy hogyan óhajtja a titkokat Ausztriában értékesíteni. Talán valamelyik Ausztriában lévő amerikai diplomatán keresztül? Azt mondja, hogy nem, a diplomatákban nem bízik, de van neki más, sokkal jobb útja és módja arra, hogy Ausztriában amerikai kézre juttassa ezeket az adatokat, és aztán megkapjuk érte a pénzt. Véleménye szerint kb. 300 000 dollárt fognak érte adni. Igyekezem erről minél többet beszélgetni vele, hogy megtaláljam, hogy mi az az út és mód, és ki az a személy, akin keresztül ő az általam elmondott titkainkat értékesíteni akarja. Tehát hol az általam feltételezett láncszem, amely Ötvöst a CIC-hez kapcsolja. Gyanúm ezek után ugyanis még inkább az, hogy Ötvös kémkedett a CIC-nek. Mindenesetre erre igen alapos okot ad Ötvös kijelentése, amely szerint ő tudja értékesíteni Ausztriában a titkokat, de nem diplomatán keresztül, és mégis az amerikaiak felé. Itt úgy érzem tehát, a központi kérdés, hogy kin keresztül hát és hogyan?

3. Hosszasan latolgattuk a disszidálás módjait, ami az atomtitkok értékesítésének előfeltétele. Ötvös erről azt mondja, hogy a határviszonyokat ő elég jól ismeri, mert mikor még idehaza dolgozott a hírszerzésnél, elég sok embert tett át a határon. De gondol arra is, hogy fel fogja ajánlani szolgálatait megint a katonai hírszerzőknek, és így a határon való illegális átkelésének egyikén mint hírszerző, amikor egyik alkalommal megy ki, titokban magával visz engem is, és Pál Lénárdot is. Aztán megint azt mondja, hogy ez mégsem jó, „mert ha mint hírszerző disszidálok a titkok értékesítése után, akkor idehaza bosszút állnak a családomon”. Majd azt mondja, hogy ha kimentünk én vegyem fel a kapcsolatot Pál Lénárddal, ő pedig ezalatt megpróbálja „megfőzni” Sanyit, a Pozsonyi utcában lakó hírszerző hadnagyot, és a Sanyi segítségével fogunk disszidálni mindhárman, ő is, én is, és Pál Lénárd is. Ötvös igen komolyan foglalkozik ezzel a tervvel, néha órákig beszélgetünk róla. Különösen most, hogy állandóan szabadulási hírekkel van tele az egész MZ, s ez mindig új és új tápot ad ennek a témának. Hogy beszélgetéseink közben ne kelljen állandóan kimondani az „atomkutató intézet” szót, s hogy ezt ne hogy valaki, aki az ajtó előtt áll, meghallhassa, úgy egyeztünk meg Ötvössel, hogy valamilyen fedőnevet fogunk használni ennek a dolognak a megjelölésére. Én azt javasoltam, hogy használjuk ezt a kifejezést: „cukorka üggy”. Azóta a „cukorka üggy” kifejezést használjuk a budapesti atomkutató intézet titkainak eladását célzó üggyel megjelölésére. Ötvös bevezette azt, hogy ne mondjuk ki azt a szót sem többé, hogy kém vagy üggyök, hanem helyette a jobb fül érintése minden szó nélkül katonai hírszerző tisztet jelent, a bal fül érintése pedig ÁVH-s üggyököt. Az ÁVH-nak itthon dolgozó civil üggyökét, tehát akit börtönnyelven „vamzer”-nek neveznek, ezt a száj előtti merőleges vonallal jelezzük.

4. Mivel azt is feltételezem Ötvösről, hogy a CIC utasítására dezinformálta feletteseit (bár erre bizonyítékot még nem tudtam szerezni), arról kezdek el kérdezősködni, hogy mi történik akkor, ha egy hírszerző dezinformálja megbízóit. Itt azt a kifejezést használom, hogy fals jelentést ad be. Megvárom, hogy Ötvös mondja ki először a dezinformáció szót, s csak azután használom én is. Ötvös fél napokig tartó előadásban fejtegeti, hogy a dezinformáció a legnehezebb dolog a világon, jóval nehezebb, mint az egyszerű hírszerzés. A fontosabb adatokat ugyanis a hírszerzés vezetői egymást nem ismerő üggyökökkel és hírszerzőkkel külön-külön is újra leellenőriztetik. Aki a hamis adatot beadta, felelősségre vonják. „Aki jól akar dezinformálni – mondja Ötvös – előbb mestere kell hogy legyen a hírszerzésnek, de még így is belebukhat.”

1959. X. 13.

Zádori Ernő

Kiértékelés: Az üggyök a kapott feladatot végrehajtotta, jelentése értékes. Ötvös Alajos súlyos államtitkokat képező dolgokat mesél az elítéltek előtt. [sic!] Nyilvánosság elé tárja mint volt hírszerző tiszt, milyen módszerekkel dolgozott [sic!] ő és munkatársai. Beszél arról, hogy bármilyen állami titkot képező adatokat el tudna adni nyugatnak. Kijuttatná akár disszidálás útján, akár úgy, hogy felajánlja szolgálatait a katonai h[ír]sz[erző]-nek, és kimenetele után nem térne vissza.

Intézkedés: Jelentést 2 pl[-ban] gépelni. Az eddig keletkezett anyagból összefoglalót készíteni.

Feladat: Találkozzon és beszélgessen Ötvössel Kuti István személyével kapcsolatban és [...] ⁵⁷ tudja meg, hogy Kunit hogyan szervezték be, és Ötvösnek mikor jutott a tudomására.

Találkozás: A találkozó idejét Rózsa őrm. határozza meg.

Bangó Lajos

[ÁBTL 3.1.2 M-20032 115–133. Kézzel írt jelentés, a végén Bangó Lajos kézzel írt értékelésével.]

3. „Zádori Ernő” jelentése Ötvös Alajos hírszerző tevékenységéről, saját és munkatársai fedőneveiről, külföldi kapcsolatairól és az atomtitokról, 1959. november 5.

Jelentés

Ötvös Alajos a következőket mondta el az elmúlt hét előtti héten, amikor még az MZ-n voltam, Hubicsák és Zudar jelenlétében:

1948-tól 1950-ig, amíg Bécsbe nem került, idehaza a fedőneve az ügynökei felé Örkény Alajos őrnagy. Amikor 1956-ban hazahívták, és újra a hírszerző osztályon dolgozott a Zalka Máté laktanyában, a fedőneve az ügynökei felé – egészen a leszerelése napjáig Balassa Lajos rendőr alezredes. Bécsi hírszerző rezidensi ideje alatt fedőneve ügynökei felé: Fógl volt. Ugyanezen idő alatt legbizalmasabb fedőneve, amelyen a hírszerzők parancsnokának, Révész Géza altbgy úrnak, majd Fehér Gyula ezredes úrnak küldte jelentéseit Vili volt. Amikor ezt elmondta, külön kért, hogy a világon sehol ki ne mondjam ezt a nevet, mert ha valaha is kiderül, hogy ő ezt elmondta valakinek, új eljárást fognak ellene indítani.

Hírszerzői titkos postáját így kapta a bécsi követségen. Első boríték: Követ úrnak, és „szigorúan bizalmas” jelzéssel. Az első borítékban volt egy második boríték. Második boríték: Ötvös Alajos követségi tanácsos címére, „szigorúan bizalmas” jelzéssel. Második borítékban egy harmadik boríték. Harmadik boríték címezése: Vili elvtárs részére. Ebben a harmadik borítékban volt a hírszerzéssel kapcsolatos utasítás vagy anyag, amely neki szólt.

Kuti István százados titkos hírszerzői fedőneve, amelyen a hírszerző parancsnokság részére írta a jelentését, Walter volt.

Annak a Sanyi keresztnevű magyar hírszerző főhadnagynak, aki jelenleg a XIII. Pozsonyi úton lakik az 53-as számú házzal szemközti házban, Bécsben a titkos fedőneve, amelyen a magyar hírszerző parancsnokság részére írta a jelentéseit: Kurt volt.

Amíg együtt voltam vele, igyekeztem a beszélgetést leginkább a dezinformációra, árulásra, az ügynökök és hírszerzők szökésére terelni. Itt a beszélgetés egyelőre lassan haladt, mert még mindig nem tudom, hogy követett-e el dezinformációt vagy áruást, vagy nem. Egy azonban bizonyos, és ezt az egész Ötvössel kapcsolatos tevékenységem legfontosabb részének tartom, és ez pedig a következő.

Amikor több órai beszélgetés és vita után azon aggodalmamnak adtam kifejezést, hogy nem látom biztosítottnak, hogy fog-e találni megfelelő és megbízható vevőt az atomkutató intézet titkaira, ha én azt megszerzem és disszidálunk vele, azt mondta, hogy azt el tudja intézni, hogy napokon belül a Pentagonban legyünk, az amerikai hadügyminisztériumban. Úgy tettem, mintha ezt az állítását kétségbe vonnám, és tovább érdeklődtem, hogy kin keresztül akarja ezt Bécsben elintézni, hogy ilyen biztos a dolgában, azt válaszolta, hogy amíg idebenn vagyunk erről még nekem sem szól semmit, de ha kint leszünk, mindent meg fogok tudni, és mindenkinek, aki ebben érdekelve van, be fog majd mutatni. És itt van az a pont, ahol én feltételezem, hogy Ötvösnek összeköttetései voltak valamilyen (az én feltevésem szerint amerikai) ügynökökkel vagy hírszerzőkkel.

A másik dolog, hogy Ötvösről feltétlenül kellett hogy tudják nyugaton, hogy hírszerző volt a követségen, és mégsem utasították ki, és mégsem tettek ellene semmit. A nyugati elhárító szervek a következő három személytől kellett hogy tudják Ötvös

elmondása szerint, hogy Ötvös 1950–1956-ig hírszerző volt Bécsben: Vuray⁵⁸ főhadnagy disszidált hírszerző tiszt. Selényi⁵⁹ alezredes disszidált hírszerző tiszt. Kovács András disszidált londoni ÁVH-s hírszerző. Nevezett mindhárom személy tudta Ötvösről, hogy hírszerző, és Ötvös elmondása alapján disszidálásuk után ezt minden bizonnyal el is mondták nyugaton.

Zádori Ernő

Vác 1959. november 5.

[ÁBTL 3.1.2 M-20032 143–145. Aláírás nélküli, kézzel írt jelentés.]

4. „Zádori Ernő” jelentése Ötvössel közös „atomtitkuk” külföldi értékesítési lehetőségeiről, 1959. december 18.

Jelentés

Adta: Zádori Ernő

Vette: Bangó Lajos r.fhdgy

Idő: 1959. XII. 18.

Ötvös Alajos politikai elítélttől eddig, az utolsó jelentésem beadása óta a következő dolgokat tudtam meg:

Hogy megtudjam tőle külföldi hírszerző vagy kémgyanús ismerőseinek nevét, az eddig már neki előadott, az atomkutató intézettel kapcsolatos legendát úgy mondtam tovább, hogy legutóbb ügyészi kihallgatáson voltam, ahol ügyem felülvizsgálata miatt hallgattak ki. Legendámban az ügyész azt mondta, hogy nemsokára szabadulni fogok felülvizsgálattal. Feltettem neki a kérdést, hogy ha én szabadulok, és ő benn marad, hogyan értékesítem tehát az atomkutató intézet titkait külföldön. Ötvös válasza a következő volt:

Disszidálásom után keressem meg Bécsben a következő személyt: dr. Herbert Heller. VIII. Bezirk. Josefstadter Strasse 99. I. Stockwerk. (Magyarul: Dr. Herbert Heller. VIII. Bezirk. Josefstadter utca 99. I. emelet). Dr. Heller bécsi nagykereskedő és vállalatulajdonos, vállalatának neve HELIMPEX. Ötvös véleménye szerint Heller azonban nemcsak nagykereskedő, hanem kémkedik is, Ötvös gyanúja szerint az amerikaiaknak és a nyugat-németeknek. Ötvös és Heller jó baráti és üzleti kapcsolatokat tartottak fenn, amíg Ötvös Bécsben volt. Együtt jártak mulatni, együtt jártak nőkhöz és embargós cikkekkel kapcsolatos üzleteket bonyolítottak le.

Ötvös elmondja még, hogy 1959 februárjában két nyomozó úr hallgatta ki őt itt a váci börtönben, akik arról érdeklődtek, hogy vajon helyes volna-e dr. Herbert Hellert beszervezni az ÁVH hírszerző szolgálatához⁶⁰. Ötvös elmondja, hogy a nyomozó urak kérdései elől igyekezett kitérni.

Elmondja, hogy Herbert Hellerrel úgy került ismeretségbe, hogy egyik munkatársának, Sárközi hírszerző alezredesnek a sógora, Radnai János mutatta be neki Hellert Bécsben, amikor Radnai János, aki Budapesten a DIVSZ⁶¹ külügyi osztályán dolgozik, Bécsben járt DIVSZ-ügyben, hivatalos küldetésben. Ötvös véleménye szerint Sárközi alezredes és Radnai János nem tudnak Heller hírszerző üzletről. Ötvös előadása Hellerről nem teljesen egyértelmű, mert van, amikor azt állítja, hogy Heller kém, hogy neki egyéni véleménye az, hogy Heller a Gehlenék⁶² és a CIC kéme. Egyik alkalommal Heller délutáni teára hívta meg Ötvöst, s amikor Ötvös megérkezett, kettőjükön kívül még egy ember volt jelen, neve: Lüttich vagy Lützi. Lützi svájci állampolgár. A II. világháború alatt Helsinkiben volt katonai attasé. Majd a nyilvános diplomáciai tevékenységtől visszavonult, és jelenleg mesterséges rubint előállító gyára van Svájcban. A hármásban lefolytatott beszélgetésük alkalmával Lützi biztosította Ötvöst, hogy nagyon komoly személyes összeköttetései vannak az amerikai hadügyminisztérium, a Pentagon felé. Ötvös részletesen beszélt erről a délutánról, azt mondja, hogy tele volt a levegő villamos feszültséggel, s világosan látta, hogy Hellernek és Lützinek az a szándéka, hogy őt, Ötvöst kémkedésbe beszervezzék. Hellerék azt várták, hogy Ötvös tegye meg az ajánlatot, Ötvös rangon alulinak tartotta, hogy ő mint

diplomata ezzel az ajánlattal jöjjön két embernek, aki végeredményben is nem diplomata, hanem kereskedő. Az ajánlatot azonban Heller és Lütty sem tette meg. Így Ötvös állítása szerint mégsem szervezték őt be hírszerző tevékenységre. Amikor szinte majdnem konkrétan teszem fel neki a kérdést, hogy kémkedett-e, azt válaszolja, hogy sosem kémkedett a nyugatiaknak, mert ha kémkedett volna, nem mert volna 1956-ban hazajönni, amikor hazahívták.

Ez azonban hihetetlen, hogy ő jó baráti kapcsolatot tartson fenn egy kémrel, Hellerrel, sőt futó barátságot annak barátjával, Lüttyvel, aki Ötvös saját véleménye szerint is kém, és ugyanakkor ő saját maga egyáltalán ne kémkedjen. Ellene szól ennek az is, hogy amikor én a neki elmondott legendám alapján kémkedésre szólítom fel, s vele együtt akarom a legenda alapján eladni az atomkutató intézetet az imperialistáknak, készséggel beleegyezik ebbe, sőt elmagyarázza a kémkedés útját is, és megadja Heller címét és Lütty nevét. Majd mikor azt a kérdést teszem fel neki, hogy mit csinálunk abban az esetben, ha jelenleg immár 2 év távlatából Pál Lénárd nem tudja előkeríteni az atomkutató intézet titkait (elhelyezték? leszerelik az intézetet?), azt válaszolja, hogy ő hírszerző alezredes volt, tehát tud egy s más érdekes dolgot mondani a CIC-nek is, és Gehlenéknek is, ha kimegyünk. Felvettem neki, hogy én csak egyetlen érdekes dolgot tudok a CIC-nek mondani: kezükre tudom adni Buday Béla⁶³ ÁVH-ügynököt, aki kötélre juttatta és az ÁVH kezére adta Péch Gézát⁶⁴ és ügyszársait, és lebuktatta az amerikaiak bécsi kémrezidentúráját. (Buday Bélát mindenki előtt mint ÁVH-ügynököt mutatom be, aki kötélre juttatta Péch Gézát, és aki engem is kötélre akart juttatni, azért volt mellettem.) Határozottan és nyíltan belemegy abba, hogy hajlandó elárulni a hírszerző testületet a CIC-nek, hogy odakinn karriert csináljon. Szóval elmegyünk vancouvernek a CIC-hez – mondtam Ötvösnek egyik beszélgetésünk alkalmával. Erre Ötvös azt válaszolta: „El hát, hidd el, nem lesz az egy nagy dolog.” De én nem tudok nekik semmi érdekeset mondani, kivéve azt, hogy leleplezem Budayt. Nincs semmi más a tarsolyomban. Nem baj – mondta Ötvös – majd mondok én! Ezt a beszélgetést arra az esetre folytattuk, ha Pál Lénárd nem tudná előkeríteni az atomkutató intézet titkait. S ezek után, bár Ötvös azt állítja, nem kémkedett a nyugatiaknak, az eddigi tények alapján mégis azt vagyok kénytelen hinni, hogy Ötvös kémkedett.

Tisztelettel:
Zádori Ernő

1959. november 27.

[ÁBTL 3.1.2 M-20032 146–149. Aláírás nélküli, kézzel írt jelentés.]

5. „Zádori Ernő” jelentése Ötvös Alajos külföldi kapcsolatairól és hírszerző tevékenységéről, 1960. január 4.

Adta: „Zádori Ernő” fn. ügyszár

Vette: Bangó fhdgy

Idő: 1960 I. 4.

Jelentés

Ötvös Alajos az elmúlt 4 hét alatt a következő dolgokról beszélt:

1. Demcsa Pál⁶⁵ hírszerző ezredes, jelenleg a Bartók Béla úton a hírszerzőknél az I-es számú, vagyis Diverziós Osztály vezetője. Itt Ötvös részletesen elmondja, hogy mire szolgál a diverziós osztály. Ügyszár kiképzése, áttelepítése külföldre, háború esetén ezekkel az ügyszárral katonai objektumokat semmisíttetnek meg. Elmondja, hogy volt egy rövid időszak, amikor Smidróczky Sándor hírszerző hadnagy volt átmenetileg a diverziós osztály vezetője.

2. Ocseszky⁶⁶ katonai hírszerző alezredes, jelenleg a katonai hírszerzőknél a kiértékelést végző osztály vezetője. A külföldről befutott hírszerzés kiértékelését végzi ez az osztály.

3. Kurtán⁶⁷ hírsz. őrnagy a kelet-berlini magyar követségen a hírszerzők vezetője volt. Nyugat-Németország elleni hírszerző akciókat végzett. Ötvös lekicsinylőleg beszél Kurtán őrnagy tevékenységéről.

4. Dr. Peer Imre (orvosdoktori végzettséggel rendelkező magyar diplomata Bernben). Bern városban dr. Peer Imre a magyar katonai hírszerző csoport vezetője. Itt Ötvös részletesen elmeséli egyik találkozását Peer dr.-ral, és hogy milyen jellegű beszélgetést folytatott vele. Ugyanitt beszél arról is, hogy az újságban olvasta, még amikor Bécsben dolgozott, hogy Peer dr. egyik ügynöke, egy takarítónő hogyan bukott le, és a svájci bíróság mennyire ítélte az illető takarítónőt.

5. Újra említi Sárközy Sándor hírsz. alezredest. Sárközy Sándor alezredes jelenleg a katonai hírszerzés vezetőjének, Szűcs Ferenc ezredesnek a helyettese. Sárközy alezredestől még elmondja, hogy ezen beosztását megelőzően Párizsban volt a magyar követségen katonai attasé⁶⁸, és a Franciaországban működő magyar katonai hírszerzők vezetője is volt egyszermind ekkor. Ötvös állítása szerint Sárközy alezredest párizsi beosztásából iszákossága miatt mozdították el, s még azért, mert a párizsi magyar hírszerzők titkos eligazító lakását szerelmi találkahelynek használta fel. Sárközy alezredest ezután hazahívták, lefokozták őrnaggyá, majd kb. egy év múlva ismét visszakapta alezredesi rangját. Az ellenforradalom után lett Szűcs Ferenc ezredes úr helyettese.

6. Földényi Pál ÁVH-ügynök volt Bécsben az 1950–53-as években, a bécsi magyar követségen. Feladata nemcsak hírszerzés volt, hanem az is, hogy figyelje a követség alkalmazottait, s az ÁVH-nak időnként adjon rendszeres jelentést a bécsi magyar követség dolgozóinak életmódjáról, ismerőseiről, vagy a velük kapcsolatban felmerülő esetleges gyanús dolgokról.

7. Hatváry Sándor a bécsi magyar követség dolgozója volt 1950-ben. Később az ÁVH Hatváry Sándort is beépítette a bécsi követségen dolgozó ügynökök közé. Ötvös részletesen elmondja Hatváry Sándornak eddig még állítólag fel nem derített bűncselekményét: Hatváry Sándor 1949 decemberében és 1950 januárjában 10 000 schillinget sikkasztott a bécsi magyar követség pénztárából. Ezt a sikkasztást 1950. év elején (Ötvös azt állítja, hogy nem emlékszik már, hogy melyik hónapban mesélte neki Hatváry) elmesélte Ötvösnek. Ötvös nem jelentette fel, hanem titokban tartotta. A sikkasztott 10 000 schillinget Hatváry úgy igazolta a követség felé, hogy az egyik szénszállítmányról, melyet a követség fűtésére vásároltak, azzal az indokkal, hogy elveszítette a számlát, még egyszer személyesen kért számlát a szénkereskedő cégtől, és a kapott második számlán áthamisította a keltezt. Így a hiányzó összeg ezzel igazolható volt. (Ötvös azt mondja, hogy erről rajta kívül csak én tudok.)

8. Lengyel vezetéknevű ÁVH-s ügynökről Ötvös azt állítja, hogy az ÁVH-s hírszerző ügynökök vezetője volt a bécsi magyar követségen és egész Ausztriában, egészen 1953-ig. Valódi neve pedig nem Lengyel, hanem ezt a nevet csak a bécsi követségen használta, és a valódi neve: Sarkadi.

9. A bécsi Compass-Verlag nevű könyvkiadó cég igazgatójáról Ötvös azt állítja, hogy egészen 1956-ig mint hírszerző ügynök dolgozott az ő keze alatt, a magyar hírszerzők javára. Itt Ötvös részletesen elmeséli, hogy nevezett igazgató egyik alkalommal elmondta neki, hogy ismeretlen személy őt a lakásán telefonon felhívta és figyelmeztette, hogy azonnal hagyja abba a kémkedést. A Compass-Verlag igazgatója ekkor egy időre óvatosságból fel is függesztette Ötvös utasítására az ügynöki tevékenységet. A Compass-Verlag igazgatójának egyik feladata az volt, hogy Ötvöst és egy „Ciceró” fedőnevet viselő hírszerző ügynököt titokban összekössön egymással. Ciceró fedőnevet viselő ügynök volt az a személy, aki a magyar katonai hírszerzők javára ügynökölt a CIC-nél mint műszaki rajzoló.

10. 1953-ban kb. 60 színes bőrű kommunista politikai ügynök jött Ausztrián keresztül Magyarországra. Itt Ötvös véleménye szerint egy vidéki kastélyban szovjet politikai ügynökök képezték ki őket a Közel-Keleten végzendő titkos tevékenységükre. Hogy hogyan jutottak vissza hazájukba, arról Ötvös, állítása szerint, nem tud. Ezeknek utazását Heller (Wien, Josefstadter Strasse 99.) intézte. Ha feltettem a kérdést Ötvösnek: „És ha Heller valóban nyugati ügynök, amint azt Te is feltételezed róla?” Ötvös

válasza: „Akkor ezzel is csinált egy ragyogó fogást, mert utazási ügyüket egészen hazájuktól a magyar határig Heller intézte.”

11. Ötvös a napokban beszélt részletesen arról, hogy mi az az eligazító lakás, és mire szolgál az a hírszerzőknél. Itt megemlítette, hogy az ő katonai hírszerző csoportjának eligazító lakása Bécsben a Kepler-Platzon volt. Egy baloldali világnézetű, idősebb asszony lakásán, egy albérleti szobában. Az asszonynak Ötvös azt mondta, hogy ő a szakszervezeti világszövetség egyik embere. Azonban ezt a lakást mint eligazítási helyet mégis egy idő múlva fel kellett számolni, mert észrevette, hogy figyelik a lakást is, és őt is.

12. Kampf István⁶⁹ politikai elítéltséggel kapcsolatban Ötvös azt állítja, hogy a napokban találkozott Kampffal a folyosón, és beszélgetett vele egy olyan tervről, hogy Kampf, Ötvös és Zudar együtt disszidálnának nyugatra, szabadulásuk esetén, ha meglesz az amnesztia, amiről jelenleg az elítéltek beszélnek. Ötvös állítása szerint Kampf István azt mondta neki, Ötvösnek, hogy ő neki, mármint Kampfnak van egy közeli rokona, aki jelenleg orvos-tábornok az amerikai hadseregben. Ötvös véleménye szerint Kampf igen jól el tud igazodni a nyugati határon.

13. Újra rátérve a kémkedésről és árulásról szóló témára, Ötvös anélkül, hogy kérdeztem volna tőle, azt mondta, hogy nem volt áruló és nem kémkedett a nyugatiak részére. Amikor erre megkérdeztem tőle, hogy miért mondja nekem ezt, amikor én nem is gondolok ilyesmit róla, akkor azt mondja, hogy azért, mert az az érzése, hogy én ezt tételezem fel róla.

14. Amikor viszont felvetem neki, hogy a múltkori beszélgetésünkkor úgy nyilatkozott, hogy nagyon szívesen hajlandó volna elárulni nyugatra disszidálásunk esetén a katonai hírszerzőket és az a tevékenységet is, melyet ő 1956-ig végzett, akkor azt mondja, hogy néha úgy érzi, hogy a jövőben el tudná árulni volt hírszerző társait, de néha úgy érzi, hogy nem tudná elárulni őket. „Mindenesetre az tény – mondja Ötvös – hogy ha a jövőben meg is tenném, a múltban voltam olyan becsületes hülye, hogy nem tettem meg.”

Vác, 1960. január 3.

Tisztelettel: Zádori Ernő

Értékelés: A jelentés értékes. Az ügynök a kapott [sic!] feladatnak megfelelően foglalkozott Ötvös Alajos ismerőseivel.

Intézkedés: Az eddig beérkezett [sic!] jelentésekből összefoglalót kell készíteni és a II/2-nek⁷⁰ azt megküldeni.

Feladat: Foglalkozzon Ötvössel olyan irányban, hogy őt nem szervezték-e be nyugatra.

Találkozó: 1960. január.

Bangó fhdgy

[ÁBTL 3.1.2 M-20032 157–162. Kézzel írt jelentés, végén Bangó Lajos aláírásával ellátott kézzel írt értékeléssel.]

6. „Hutter Antal” jelentése Ötvös Alajos és Zudar Endre kapcsolatáról, 1960. március 23.

Adta: „Hutter Antal” fn. ügynök

Vette: Bangó Lajos r. fhdgy

Idő: 1960. március 23.

Jelentés

Jelentem, hogy feladatom volt Ötvös Alajossal megismerkedni, és bizalmát megnyerni. Feladatomat teljesítettem, mivel egy munkahelyen dolgozunk, és több beszélgetésünkből kivettem, hogy bizalmas hozzám.

Március elején Dr. Zudar Endre Ötvösnek és Herczeg Andrásnak elmondta, hogy atomtitok birtokában van, és hogy azt értékesíthesse, nyugati címeket kért tőlük. Ötvös

ez után a beszélgetés után közölte Herczeggel, hogy az a véleménye, hogy dr. Zudar rá van építve. Ezt abból következteti, hogy a fent említett dolgot elmondta már másnak is azzal, hogy csak az illetőnek mondja meg, továbbá, hogy maga az ügy olyan, amit nem szokás egyáltalán elmondani, nemhogy börtönben. Feltűnt Ötvösnek az is, hogy Zudar igen sokat érdeklődött Ötvös nyugaton lévő ismerősei, kapcsolatai felől. Ötvös gyanúját fokozta, hogy Zudar két ízben is azt állította, hogy a nevelőtisztnél volt, holott nem ott volt. Mindezek után Herczeg András véleményét kérte az ügyben. Herczeg azt mondta, hogy ő nem tud tanácsot adni.

Március 15-e körül Ötvös azt mondta Herczegnek, hogy mindenképpen feljelenti Zudart, ha provokáció volt azért, hogy kivédje, ha nem, akkor pedig azért, mert nem hajlandó a bőrét vásárra vinni.

Március 18-án Ötvös Herczegnek kijelentette, hogy meg van győződve arról, hogy Zudar ráépített ember. Március 21-én Ötvös és Herczeg jelentkeztek kihallgatásra, megegyezve abban, hogy arról, hogy Zudar ráépített-e, vagy sem, nem tesznek említést. Vác, 1960. márc. 23.

Hutter Antal

Értékelés: Az ügynök a jelentést feladatán kívül adta. Jelentése foglalkozik azzal, hogy Ötvös feltételezi erősen, hogy rá van építve dr. Zudar. Jelentése tájékoztató jellegű.

Intézkedés: Az ügyből kivonjuk dr. Zudart, mert eredményt nem tud elérni.

Feladat: Figyelje meg, hogy Ötvös Alajos és dr. Zudar milyen viszonyban vannak egymással, és mit beszélnek együtt.

Bangó Lajos r. fhdgy

[ÁBTL 3.1.2 M-20440 48–49. Hutter Antal aláírással ellátott, kézzel írt jelentés, Bangó Lajos géppel írt értékelésével.]

7. Részletek Ötvös Alajos váci börtönben tett önvallomásából, 1960. szeptember 22.

Az MZ I-et lassan kiürítik, átkerülök az MZ II-re. A 150-es zárkában először négyen vagyunk, majd hárman maradunk, Zudar Endre, Bilovits György és én. Néhány napig a bélyegben⁷¹ dolgozunk, azután zárkások maradunk hosszú hónapokon keresztül. Eleinte gyanakszom Zudarra, mert figyelmeztettek, és arra is figyelmeztettek, hogy „technika” (lehallgató) van a zárkában. Podlovitsot az MZ I-ről látásból ismerem, és hallottam, hogy angolul beszél. Ahogy belépek a zárkába, első szavam Podlovitshoz, hogy „attention” (figyelem, vigyázat), látom, hogy Zudar felkapja a fejét, és csak azt mondom, hogy „technika” van a zárkában, amit azután hosszasan, kopogtatással keresek.

A beszélgetések zene, irodalom, orvostudomány, lassan felmelegszem, és nem gyanakszom Zudarra, hisz korábban engem is alaptalanul gyanúsítottak. Kialakul a beosztás is, d[él]e[lőtt] művészeti, orvosi témák, d[él]u[tán] bibliamagyarázat. Bennem közben [kialakul] a „menekülési komplexuma,” csúszva-mászva, akárhogy is, de menekülni. Zudar bedobja az „atombtitkait”, Pál Lénárd, Terence Grady, kihallgatások, verés, a Jászai Mari tér föld alatti kazamatái. Azután előadás a besúgókról, a Fő utcában pap gyónás leple alatt, Buday Béla és mások. [...]

A további beszélgetések Zudarral. A kémkedés a legintelligensebb dolog a világon, oda ész kell stb. Az egyik nagybátyja a németeknek dolgozott, és ebben a minőségben bejárta egész Nyugat-Európát. Én a hírszerzést gyűlölöm, és már csak békés foglalkozást választok magamnak, én csak tudom, hogy ez milyen, mert hisz csináltam. Hosszú vita után sikerül meggyőznöm Zudart, hogy ha külföldre megyünk, békés kereskedelmi foglalkozást üzünk, mert van az is legalább olyan érdekes, mint a kémkedés. De hát kinek adjuk el az atombtitkot? Erről nem beszélek, itt patkányfogóban vagyok, majd ha kikerültünk. [...]

Felvetődik a kérdés, hogy miért mondtam el másoknak azokat az államtitkokat, melyekkel a szolgálati időm alatt megismerkedtem. Az egész kérdéskomplexumot megkíséreltem ezen az önvallomáson keresztül világossá tenni, ami ugyan nem mentené,

de magyarázni kívánta ezt a körülményt. Azt mindenesetre látom, hogy a legkevésbé célravezető út volt az, amit csináltam, de mint az előző oldalakon kifejtettem, a sorozatosan ért sérelmek és a börtön lélekölő egyhangúsága és körülményei lényegesen csökkentették az ítélőképességemet.

Bizonyos mértékig szerencsémnek tartom, hogy „közléseim” leglényegesebb részét olyan egyénnek mondtam el (Zudar), akit a vállalt szolgálata magát is kötelezi, és ezzel az „értesültségével” éppen ezért nem él vissza.

A továbbiakban pedig ünnepélyes ígéretet teszek, hogy senkivel sem fogok többé ezután az államérdeket sértő kérdésekről beszélni, melynek legyen ez az írásom a tanúbizonyosága, ahol valóban őszintén feltártam úgy az elítélésem előtti, mint a börtönben töltött időm vívódásait. Az, hogy alkalmat adtak arra, hogy nemcsak a börtönben kialakult magatartásomról, hanem az egész üggyel kapcsolatosan kifejtettem a velem történeteket, máris egy olyan lépés volt, mely a lelki egyensúlyom helyreállításában segítségemre volt, és lényegesen hozzájárult ahhoz, hogy a hitemet visszaadja a mi társadalmi rendszerünk igazságában.

Ez nagyjából minden, talán egy-két részlet hiányzik, majd még megbeszéljük. Az az érzésem, hogy a leglényegesebben túl vagyok, talán csak is úgy jó, hogy így történt. Ma már nem haragszom senkire, nem gyűlölök senkit. Most, hogy nagyjából mindent leírtam, megindulok a gyógyulás útján, nincs olyan seb, ha él a szervezet, mely egyszer be ne gyógyulna.

Bp. 1960. szept. 22.

Ötvös Alajos

K: 2pl.

69.

G: Bné

[ÁBTL 3.1.9 V-143265 312–326. Géppel írt szöveg Ötvös Alajos aláírásával.]

¹ Okvách Imre: „Sziget egy reakciós tenger közepén.” Adalékok a Katpol történetéhez, 1945–1949. In *Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről*. Szerk. Gyarmati György. Budapest, Történeti Hivatal, 2000. 57–96. Lásd 73.

² ÁBTL 3.1.9 V-143265 161.

³ ÁBTL 3.1.9 V-143265/1. 51.

⁴ ÁBTL 3.1.9 V-143265 195.

⁵ Uo. 198.

⁶ Uo. 199.

⁷ Uo. 198.

⁸ Uo. 155.

⁹ Uo. 195.

¹⁰ Uo. 68.

¹¹ Uo. 28.

¹² Uo. 110.

¹³ Uo. 197.

¹⁴ Uo.

¹⁵ Arcvonalaknak nevezték a hírszerző alosztályok tevékenységének különböző célterületeit. Itt: osztrák–nyugatnémet arcvonal.

¹⁶ ÁBTL 3.1.9 V-143265. Ötvös Alajos váci börtönben írt önvallomásából egyértelműen kiderül politikai meghasonlottsága.

¹⁷ ÁBTL 3.1.9 V-111707/1. 158–159.

¹⁸ Uo. 216.

¹⁹ Uo. 365.

²⁰ ÁBTL 3.1.9 V-111707 268.

²¹ Uo. 321.

²² ÁBTL 3.1.9 V-111707/1. 366.

²³ A Politikai Nyomozó Főosztály II/8-g börtönelhárítási operatív alosztálya.

²⁴ www.rev.hu/89 Az 1956-os Intézet honlapján található ügynöklista a Nagy Imre temetésén résztvevőkről.

²⁵ Herczeg András: 1958-ban tiltott határátlépésért letartóztatták, és 8 év börtönbüntetésre ítélték. A váci börtönben 1959-ben a büntetés-végrehajtáshoz tartozó II/8-g alosztály beszervezte és „Hutter Antal” fedőnéven jelentett. Később tmb-ként (társadalmi megbízott) dolgozott tovább. Lásd ÁBTL 2.2.2 Herczeg András.

²⁶ A „házi” rabok segédkeztek rabtársaik ellátásában: élelmet osztottak, takarítottak. Munkájuk jellege miatt sokféle emberrel találkozott, s információkhoz jutottak a kinti életről éppúgy, mint a börtön belső viszonyairól, s az így megszerzett híreket „cirkuláltatták” egymás között.

²⁷ Nógrádi Sándor (1894–1971) honvéd vezérezredes, diplomata. 1946-ban megbízták az MKP Központi Vezetősége Agitációs és Propaganda Osztályának irányításával, majd a miniszterelnökség politikai államtitkára. 1949–1956-ban a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke, altábornagy, majd vezérezredes, 1955-től a honvédelmi miniszter első helyettese volt. Az 1956-os forradalom és szabadságharc leverése után 1957-ben az MSZMP Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője, 1957–1960 között pekingi és hanoi nagykövét.

²⁸ Király Béla (1912–2009) Ludovika Katonai Akadémiát végzett, majd elvégezte a Vezérkari Hadi Akadémiát. 1950 szeptemberétől vezérőrnagyi rangban a Honvéd Akadémia parancsnoka. 1951 nyarán háborús büntetést és államellenes tevékenység hamis vádjával letartóztatták. A Budapesti Hadbíróóság 1952. január 15-én halálra ítélte, ítéletét a Katonai Felsőbb Bíróság 1952. január 29-én életfogytiglan tartó szabadságvesztésre és katonai rangjának elvesztésére mérsékelte. 1956. szeptember 2-án helyezték szabadlábra. Október 31-én kinevezték a Nemzetőrség főparancsnokává és Budapest katonai parancsnokává. A harcok során Nagykovácsi térségében megkísérelte feltartóztatni a szovjeteket, ezt követően Ausztriába menekült. Később az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le. 1962-ben történettudományi doktorátust szerzett és hadtörténész professzorként tanított. 1989-ben hazatért Magyarországra. Állampolgárságát visszakapta, és független jelöltként országgyűlési képviselő lett.

²⁹ Hazai Jenő 1949-től a Magyar Néphadseregben ezredesi rangban főcsoportfőnök-helyettes. 1955. május 6-tól honvédelmi miniszterhelyettesként politikai főcsoportfőnök volt, 1956. október 30-án felmentették miniszterhelyettesi tisztéből. 1956. november közepén az MSZMP utasítására a Szovjetunióba utazott, ahonnan 1957 márciusában tért haza. 1962-ig a Belügyminisztériumban dolgozott, rendőrezredes, osztályvezető volt. 1962. augusztus 1-jétől kinevezték az Esztergomi Szerszámgépgyár igazgatójának.

³⁰ Székely Béla vezérőrnagy, a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia parancsnoka volt, 1956-ban vezérkari főnök.

³¹ Farkas Mihály (1904–1965) 1945 májusában az MKP KV Titkársága, majd a Politikai Bizottság tagja lett; júliustól belügyi politikai államtitkár. 1945 decemberétől az MKP KV Szervezési, Káder-, Tömegszervezési, Gazdasági és Információs Osztályának vezetője. 1948. szeptember 9-től honvédelmi miniszter. 1953 júniusában minden pozíciójából elmozdították, szovjet utasításra azonban visszakérült a PB-be és az MDP KV Agitációs és Propaganda Osztály élére. Rövidesen szembefordult Nagy Imrével is, és teljesen elszigetelődött. 1954-ben az MDP KV Tudományos, Kulturális és Adminisztratív Osztályát helyezték irányítása alá. Az MDP KV 1955. áprilisi ülésén kihagyták a Titkárságból, valamint a PB-ből, és egy időre a Szovjetunióba küldték katonai akadémiaira. 1956 márciusában az MDP KV vizsgálatot indított ellene, júniusban a törvénytételekben játszott szerepe miatt kizárták a pártból, és hadseregtábornokból honvéddé fokozták le. 1956 októberétől letartóztatásban volt. 1957. március 23-án hat évre ítélték, majd jogerősen 16 évi

börtönbüntetéssel sújtották. 1960. április 5-én egyéni kegyelemmel szabadult, és a Gondolat Kiadónál helyezkedett el mint társadalomtudományi–idegen nyelvű lektor.

³² Marián István (1924–2004) a forradalom idején a Műegyetem nemzetőrségét irányította. A Forradalmi Honvédelmi Bizottmánynak is a tagjává választották. A november 4-én meginduló szovjet támadás idején Király Béla és az ő rendelkezésére álló csapatok visszavonultak a Buda környéki hegyekbe, ahol még egy ideig folytatták a harcot, de egy idő múlva kénytelenek voltak azt feladni. 1957 márciusában letartóztatták. A Honvédelmi Bizottmány többi vezetőjével együtt bíróság elé állították, majd életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. 1963-ban az általános amnesztiának köszönhetően kiszabadult, majd előbb műszaki ellenőrként, később műszaki fordítóként dolgozott. 1988-ban a TIB egyik alapító tagja volt.

³³ Nagy Elek (1926–1994) az 1956-os forradalom idején a Csepeli Vas- és Fémművek Központi Munkástanácsának elnöke. Perében 12 év börtönbüntetésre ítélték, 1963-ban szabadult.

³⁴ Canaris, Wilhelm német tengernagy. Kapcsolatban állt a Hitler-ellenes katonai ellenállási mozgalommal, s bár tevékenységében nem vett részt, de fedezte annak tagjait. 1944 februárjában leváltották, az 1944. július 20-i Hitler elleni merénylet után letartóztatták, koncentrációs táborba vitték és kivégezték.

³⁵ Helyesen: Witzleben, Erwin von német tábornagy. Már 1938 nyarán kapcsolatba került bizonyos Hitler-ellenes körökkel. 1942 márciusában betegségére hivatkozva visszavonult. A Stauffenberg bombamerényletéről elhíresült összeesküvés egyik vezető alakja, a puccs sikere után ő lett volna a hadsereg főparancsnoka. 1944. július 20-a éjszakáján letartóztatták, bíróság elé állították. A kínzásoktól gyötört, megtört tábornokot halálra ítélték, és augusztusban felakasztották.

³⁶ MZ: magánzárkarészleg a váci börtönben.

³⁷ Hubicsák Zoltán 1946-tól a Jehova tanúi szekta tagja, majd 1953-tól annak vezetőségi tagja. Tiltott határátlépés előmozdítása, bűnpártolás és szervezkedés büntetése miatt 1955. április 15-én letartóztatták, s az év októberében 13 év börtönbüntetésre ítélték.

³⁸ Révész Géza 1948-ban altábornagyként katonapolitikai, főcsoportfőnöki beosztást kapott a Honvédelmi Minisztériumban. Később a Néphadsereg főfelügyelője. 1955–57-ben az Országos Tervhivatal katonai elnökhelyettese volt. 1957. februártól májusig a kormány tagja, 1957. május 9-től 1960. május 17-ig vezérezredes, honvédelmi miniszter, jelentős szerepet játszott a hadsereg újjászervezésében.

³⁹ Gát Zoltán vezérkari ezredes 1945–1949 között a HM Katonapolitikai Osztályon dolgozott. 1945–46-ban a Hírszerző Osztály vezetője, 1948-ban főcsoportfőnök-helyettesnek nevezték ki. 1949-ben felmentették beosztásából hírcsalás és ellenséges magatartás gyanúja miatt. Kistarcsára internálták, majd hivatali hatalommal való visszaélés miatt 1953. november 16-án 5 év börtönre ítélték. Mivel az internálótáborban beszámították a büntetésébe, s egyben alkalmazták nála az 1953. évi amnesztiarendeleetet, 1953. november 17-én szabadult. 1955-től újságíróként dolgozott, 1956-ban rehabilitálták.

⁴⁰ Turi (Tuli) István őrnagy 1949-ben a II. Csoportfőnökség amerikai-arcvonal vezetője volt.

⁴¹ Kerekes József őrnagy, a hírszerző osztály brit arcvonal alosztály vezetője

⁴² Beloianisz Híradástechnikai Gyár: 1949-ben, amikor elkezdődött a tíz főnél nagyobb vállalatok államosítása, az amerikai tulajdonú Standard Villamossági Rt. megszerzése érdekében az állam koholt vádak alapján pert indított a vezetők ellen. Geiger Imre vezérigazgató politikai nyomás alatt „bevallotta” a kémkedést, amiért őt 1950-ben halálra ítélték és kivégezték. A Standard-per kapcsán a vállalat állami tulajdonba került, s a gyárat átnevezték a nem sokkal előtte kivégzett görög kommunistáról, Beloianisz Híradástechnikai Gyárnak, melyet később BHG Híradástechnikai Vállalatnak kereszteltek át.

⁴³ Darai Éva a HM II. Csoportfőnökség részére különböző külföldi országban dolgozott hírszerző ügynökként.

⁴⁴ CIC (Counter Intelligence Corps): az Amerikai Egyesült Államok totális elhárítást végző titkosszolgálati szerve.

⁴⁵ Fehér Gyula (1915) ezredes. 1953–1956 között a MNVK 2. Csoportfőnökség vezetője. 1956-tól a Beloianisz Híradástechnikai Gyár katonai parancsnoka. 1960–1964 között Bukarestben katonai attasé, ezt követően 1964–1972 között Varsóban katonai attasé.

⁴⁶ Szücs Ferenc (1922–1999) ezredes. 1950–1953 között Washingtonban katonai attasé. 1953–1956 között a MNVK 2. Csoportfőnökség Tájékoztató Osztályának vezetője, 1956-ban csoportfőnöke. 1956–1962 között a csoportfőnökségen a hírszerzők vezetője, 1962-től egy évig vezérkarifőnök-helyettes. 1977–1988 között a 2. Csoportfőnökség vezetője. 1983-ban altábornaggyá léptették elő.

⁴⁷ Deuxième Bureau: francia katonai kémelhárító szerv.

⁴⁸ László Károly (1918) 1949-től a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség IV/4. (Hírszerző) Osztály (Ausztria–NSZK) vezetője. 1956–1960 között Washingtonban katonai légügyi attasé. 1960–1964 között Belgrádban katonai attasé, akkreditálva Athénba is.

⁴⁹ Mátrai Tamás (1914) államvédelmi alezredes. 1945-től teljesített szolgálatot a politikai rendőrségen őrnagyi, majd alezredesi rangban. 1948-ban Péter Gábor a Külügyminisztériumba helyeztette, ahol osztálytanácsos lett, majd 1950-ben ügyvivőként a bécsi magyar követségre került. Tagja volt a Magyar Dolgozók Pártjának. 1953 januárjában Péter és társai letartóztatásakor őt is őrizetbe vették, november 18-án azonban bizonyítékok hiányában szabadlábra helyezték.

⁵⁰ Szeri Lénárd bécsi magyar követ.

⁵¹ Helyesen: Puja Frigyes politikus, diplomata. 1953–1955 között stockholmi követ, 1955–1959 között a bécsi követséget vezette. Hazatérve külügyminiszter-helyettes. 1963–1968 között az MSZMP KB külügyi osztályát vezette, majd újra miniszter-helyettes. Ezt követően 1973–1983 között külügyminiszter. 1983–1986 között helsinki követ.

⁵² Itt nyilvánvalóan a Belügyminisztérium épületéről van szó.

- ⁵³ Frühling, Bernhard osztrák állampolgár, gyarmatáru-kereskedő 1950-ben Magyarországról disszidált. Ötvös Alajos 1953-ban Bécsben beszervezte.
- ⁵⁴ Peyer Károly a Peidl-kormányban belügyminiszter volt, a Friedrich és a Huszár-kormányban munkaügyi és népjóléti miniszter. Mint a Bethlen Istvánnal 1921-ben kötött Bethlen–Peyer paktum egyik aláírójának nagy szerepe volt a rendszer politikai konszolidációjában. 1947 nyarán kizárták a szociáldemokrata pártból, mire a Magyar Radikális Párthoz csatlakozott, majd hamarosan az USA-ba emigrált. Távollétében a Népbíróság 1948-ban 8 év börtönre ítélte.
- ⁵⁵ Dr. Rabovszky Eduárd osztrák állampolgárságú, Bécsben élő ügyvéd. Ötvös Alajos egyik ügynöke volt.
- ⁵⁶ Pál Lénárd (1925) akadémikus. A Központi Fizikai Kutatóintézet munkatársa volt 1953 és 1978 között. 1955-ben irányítási feladatot kapott a kutatóreaktor felépítésével és tudományos hasznosításával kapcsolatos munkálatokhoz. 1985–1988 között az MSZMP KB kulturális titkára volt.
- ⁵⁷ Olvashatatlan szövegrész.
- ⁵⁸ Vuray László hadnagy, 1945–1949 között a HM Katonapolitikai Osztályon dolgozott határőr hadnagyként, majd nyugatra távozott, és osztrák állampolgárságot szerzett. 1951–1953 között a Gehlennél rádióadások lehallgatásával foglalkozott, majd átkerült a CIC-hez. 1956-ban a salzburgi rendőrségen volt tolmács.
- ⁵⁹ Helyesen: Serényi István (1919) alezredes. 1945-ben került a Katonapolitikai Osztályra, 1948-tól a HM Katonapolitikai Csoportfőnökség VII. (Káder) Osztályának vezetője. 1949-től a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökség „B” (Támadólagos elhárítás) Osztály vezetője, majd a Hírszerző Iskola parancsnoka. 1953 februárjában jugoszlávok részére elkövetett kémkedés gyanújával perbe fogták és elítélték. Szabadulását követően 1954–1956 között polgári alkalmazottként a Malomipari Szállítási Vállalat igazgatója. 1956 novemberében Ausztrián keresztül Kanadába disszidált.
- ⁶⁰ 1959-ben a feloszlott ÁVH helyett már a Politikai Nyomozó Főosztály II/3. Osztálya végzett hírszerző tevékenységet, az ő nyomozóik hallgathatták ki Ötvöst.
- ⁶¹ DIVSZ: Demokratikus Ifjúsági Világszövetség.
- ⁶² Gehlen: a Német Szövetségi Köztársaság egykori központi kémszervezete. Reinhard Gehlen – a Wehrmacht keleti frontjának felderítését irányító – egykori tábornok 1956 áprilisában alapította a hivatalosan Pullachban székelő Szövetségi Hírszerző Szolgálatot (BND).
- ⁶³ Buday Béla a BM VII. (Közlekedés- és híradáshárítási) Osztálynak dolgozott, de nem megfelelő munkája miatt 1956 nyarán kizárták. 1956-ban fegyveresen harcolt, és kapcsolatban állt nyugati hírszerző csoportokkal is. Államellenes szervezkedés büntette miatt 1957 februárjában letartóztatták. Ítéletében életfogytiglani büntetést kapott, 1963-ban szabadult.
- ⁶⁴ Péch Géza üzemmérnök. 1956-ban a Péterfy Sándor Utcai Kórházban a forradalmi csoport vezetője volt. Bécsben felvette a kapcsolatot az amerikai és angol kémszervezetek megbízottaival és a Szabad Európa Rádió képviselőjével. Szervezkedés büntette miatt életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték, amit másodfokon halálbüntetésre változtattak. 1958-ban kivégezték.
- ⁶⁵ Helyesen: Demtsa Pál (1913) ezredes. 1950–1953 között a HM IV. Főosztály I. Csoportfőnökségén alezredes, 1959-től a Speciális Részleg (hírszerzés) részlegvezetője, 1964-től a 2/A vezetőjeként a csoportfőnök általános helyettese 1972-ig, nyugdíjazásáig. 1968-ban vezérőrnagynak nevezték ki.
- ⁶⁶ Helyesen: Oszetzky Tamás (1916) ezredes, 1949-től őrnagy a HM Katonai Elhárító Főcsoportfőnökségen, 1950–1953 között a HM IV. Csoportfőnökség 2. (Önálló) osztályának vezetője, 1956-tól a különböző elnevezésekkel működő tájékoztatással-értékeléssel foglalkozó tisztek vezetője, 1977-től ezredesi rangban.
- ⁶⁷ Kurtán Sándor (1923) alezredes, 1972-től személyügyi tartalékban van. 1975-től osztályvezető.
- ⁶⁸ Áthúzva: „Ötvös állítása szerint”.
- ⁶⁹ Kampf István hadnagy, 1956. október 28-án fegyvert és löszert adott a Dunakeszin tevékenykedő forradalmároknak, ezért a Tiszti Felülvizsgáló Bizottság javaslatára előbb tartalék állományba helyezték, majd a Legfelsőbb Bíróság elítélte és lefokozta.
- ⁷⁰ Politikai Nyomozó Főosztály II/2. (Kémelhárító) Osztálya.
- ⁷¹ A váci börtönben működött egy bélyegrészleg, ahol borítékbélyegeket kezeltek, csomagoltak.